

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A csalás és az internetes csalás, avagy
a csalás jelene és jövője**

**Szerző: Dr. Kálmánczi Antal János főhadnagy
főügyészségi katonai ügyész**

Debrecen,
2014. december 10.

*„Mindenki úgy tekint a számítógépre, mint egy eszközre,
holott az nem egy eszköz, hanem egy kapu.
Kapu egy másik világra, egy olyan világra,
melynek peremvidékeit csak most kezdjük felfedezni.”*

Alan Dean Foster

*„ A mérnökök adták nekünk az internetet és a web műszaki infrastruktúrát(..),
de mi voltunk azok, akik kitaláltuk, hogy mihez kezdjünk vele.
Mivel a technológia mindenki számára elérhető és ingyenes volt,
mi, a felhasználók szabadon kísérleteztünk vele,
közösben benépesítettük saját tartalmainkkal, gondolatainkkal és saját magunkkal.
A technikusok adták a keretet, mi meg kitöltöttük”*

Chris Anderson

1. Bevezető

A tudományos, technikai fejlődés következtében a büntető jogszabályok állandó változást igényelnek. Az informatika és a világháló általános használata új lehetőséget biztosít a jövőben a bűnözőknek is, amire készülni lehet, de felkészülni nem. A technikai vívmányokat ugyanis széles körben alkalmazzák a bűnelkövetők, amivel a nyomóhatóságoknak folyamatosan lépést kell tartaniuk.

Napjainkban az internet használatának széleskörű elterjedésével - mely folyamatot az ún. „okos telefonok”, az internetet kezelő tévékészülékek, és az ún. „Free wifi” pontok egyre nagyobb száma csak gyorsított - jogalkalmazóként azt tapasztalhatjuk, hogy egyre gyakrabban találkozunk olyan bűncselekményekkel, melyek az interneten elkövetett csalások esetkörébe sorolhatóak.

A csalás az egyik leggyakoribb vagyron elleni bűncselekmény, mely a csalárd, megtévesztésen alapuló nyerészkedési, haszonszerzési törekvések pónalizálásának klasszikus alaptípusa.¹

Feltehetőleg az elkövetkező évtizedben általánossá fog válni az államigazgatási eljárásban is az elektronikus ügyintézés, ami a csalások és a közokirat-hamisítás újabb dimenzióit nyitja meg.²

Ezt a sajnálatos körülményt az a jelenség is erősíti, hogy egyre gyakrabban használjuk az internetes oldalakat vásárlásra, mivel gyakran - anyagi körülményeink miatt - arra kényszerülünk, hogy olcsóbb, külföldön - jellemzően Kínában - gyártott termékeket vásároljunk. Ennek egyenes következménye az internetes vásárlások számának növekedése is.

Ezen körülményekre tekintettel úgy éreztem, hogy érdeklődésre tarthat számot a dolgozatomban választott téma, mely véleményem szerint a jövő egyik legjellemzőbb bűncselekménytípusa lehet.

Mindezekre figyelemmel hasznosnak véltem összegyűjteni az internetes csalások nyomozásában jelenleg rendelkezésre álló tapasztalatokat is, melyet kollégáimnak, főként közvetlen szobatársamnak hathatós közreműködésével sikerült elvégeznem.³

Dolgozatomban megpróbálom továbbá bemutatni a csalás bűncselekményének, különösen az internetes csalásoknak a kialakulását, szabályozását, leggyakoribb típusait, azok nyomozásának nehézségeit, valamint elkerülésének lehetséges eseteit is.

Végezetül megpróbálok megoldási lehetőségeket is ismertetni, melyek főként az áldozattá válás elkerülésére irányulnak, hiszen ezen típusú bűncselekmények megvalósulása szinte kizárólag a „hiszékeny” sértetteken múlik.

¹Szerk.: Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog különös része*, Budapest HVG-Orac Kiadó (2009) 614. o.

²A http://ujbtk.hu/wp-content/uploads/PDF_EPUB/bjk_2002-1.pdf internetes honlap 2014. szeptember 29.-i állapota.

³Ugyanakkor azt is tudnunk kell, hogy az ilyen típusú cselekmények esetében igen nagy a látencia. A sértettek az internetes oldalakon közzétett hozzászólásaik alapján (Pl.: jogi fórum) sokszor nem is tesznek feljelentést, mert annak nem látják értelmét.

2. A csalás rövid története

Mivel „a történelem az élet tanítómestere”⁴, úgy gondolom, hogy minden folyamat alapját a történelmi hagyományok képezik, ezért elengedhetetlennek tartom az internetes csalások kialakulásához vezető okfolyamat, és a csalás bűncselekménye történetének bemutatását.

2.1. Magyar jogtörténet

A csalás bűncselekményének szabályozása a közismerten megtorló jellegű *Szent István féle büntető törvénykönyv* 52. tizedről szóló fejezetének 1.§-ában jelent meg először hazánkban az „adócsalás” jellegű törvényi szabályozással, melyben a csalás egyik lényeges tényállási eleme a tévedésbe ejtés már felfedezhető.⁵

Később *Szent László Dekrétumainak* Első Könyvében is megjelent a továbbra is adócsalásszerűnek tekinthető magatartás a 40. fejezetben az alábbiak szerint:

„A püspök mindenből tizedet vegyen, de ily módon: a püspök poroszlója kérdezze meg a termés vagy a barmok gazdájától, mennyije vagyon? és ha hiszen az ő szavának, szedje a tizedet a szerint; ha pedig nem hiszen, esküdtesse meg, és azután tizedeljen. Gabonában pedig el ne fogadjon elegyest, hanem külön-külön szedje.

1.§ És ha valaki, a püspök poroszlóján kívül más, a termés gazdáját letett hite után hamis esküvőnek mondja, számlálják meg a termést, a király meg az ispán poroszlója előtt: és ha a gazdát vétkesnek tapasztalják, legyen övé csak a tized, és kilencz részt adjanak a püspöknek.

2.§ De ha ki felszólalt vala, maga marad a hazugságban, ugyanazon törvény szerint fizessen vétkeért. Ha nincs amiből megváltsa magát, adják el szolgaságra őt egyedül, gyermekei nélkül.”

Ezzel a Szent László által alkotott normaszöveg értelmében már nem feltétlenül volt szükséges az elrejtés, mint elkövetési magatartás megvalósítása, hanem valótlan tartalmú nyilatkozat megtételével is el lehetett követni a bűncselekményt.⁶

Werbőczy Tripartitumában, mely nem önálló, a szó klasszikus értelmében vett jogforrásnak, hanem

⁴Latin mondás

⁵„És ha valaki elrejtí a tizedet, kilencz részt adjon érte.”

⁶Angyal Pál: *I. Endre és Szent László Büntetőtörvényei*, Budapest Attila kiadó, (1941) 13. o.

szokásjogi gyűjteménynek tekinthető, találhatunk csalásszerű bűncselekményeket, azonban ezek nem önálló csalás névvel illetett deliktumok (például álarc vagy névbitorlás, vértagadás⁷).⁸

Az **1795-ös Büntetőtörvénykönyv-javaslat** - mely nem emelkedett jogerőre - megalkotása azért vált szükségessé, mert a társadalmi fejlődéssel egyidejűleg a társadalmi viszonyok is egyre komplexebbé váltak. Ezen folyamatra adott törvényhozói válasz volt az 1795-ös büntetőkódex-tervezet, amely az anyagi jogi szabályok mellett eljárásjogi szabályokat is tartalmazott. A javaslat két részre tagozódott, az első része eljárásjogi, a második része pedig anyagi jogi szabályokat tartalmazott.

A csalás a második rész XL. szakaszában került megfogalmazásra a „*polgárok javait, vagyonát és szabadságát veszélyeztető büntettek*” között.

A csalás tényállását az 1.§ rögzíti, mely szerint a csalás „*az igazságnak bármilyen álnok ravaszággal történő, mások becsapására, vagy megkárosítására irányuló megváltoztatása vagy elkendőzése*”.

A tervezet csalásnak tekintette a korábbi névbitorlás és vértagadás esetét is, amikor akként rendelkezett, hogy „*valaki anyagi haszonszerzés céljából szüleit, fivéreit vagy nővéreit örülteknek vagy dühöngőknek és javaik igazgatására képtelennek nyilváníttatja, vagy bármilyen szín alatt akár saját javaik tulajdonából, akár ősi vagyonuk örökléséből ki akarja őket csalárd módon zárni*”, továbbá azt is, amikor valaki „*idegen szerző könyvét saját neve alatt nyomtatja ki*”, illetve aki „*más magzatot csempész az igazi helyére*”.

Az **1843-as Büntető anyagi jogi javaslat** a csalás bűncselekménye szempontjából ellentmondásosnak tekinthető, mivel egyfelől az 1795-ös javaslat által megkezdett úton történő előrelépés jellemzi (például a hamisítástól való elkülönítés tekintetében) másfelől viszont nem érzékelhető a cselekmény vagyon elleni jellegét előtérbe helyező jogalkotói álláspont.⁹

A csalás tényállását a tervezet XXXVIII. fejezet 373.§-ában találjuk, mely szerint „*Aki olly czélzattal, hogy mást valaminek cselekvésére, vagy elhagyására álnokul reá vegyen, s az által valakinek kárával magának vagy másnak jogtalan hasznot hajtson, valamelly dolognak tettegi valóságát tudva és szándékosan vagy elferdíti, vagy akkor midőn azt felfedezi, jogszerűleg köteles lett volna, eltitkolja, ha az által valakinek csakugyan kárt okozott, csalónak tekintetik, s ha tette más súlyosan büntettbe át nem ment, a 295. § rendelete szerint büntettethetik*”.

A tervezetben a célzat még összefonódott a valakinek cselekvésére, vagy annak „elhagyására” való

⁷Bővebben lásd Pauler Tivadar: *Büntetőjogtan, II. kötet*, Buda-Pest Kiadta Pfeifer Ferdinánd, (1873) 263. o.

⁸Madai Sándor: *A csalás büntetőjogi értékelése*, Budapest HVG-Orac Kiadó, (2011) 18. o.

⁹Madai Sándor: *i.m.*, 30. o.

rávétellel, s ehhez képest a haszonszerzési irányultság csak mögöttes kauzalitásként jelent meg. Az elkövetés módjaként az álnokul történő elkövetés, míg elkövetési magatartásként a valóság elferdítése, illetve eltitkolása került meghatározásra. (Ez utóbbi tartalmazza tulajdonképpen a hallgatással történő tévedésbe ejtést.) A tervezet a bűncselekmény megállapításához a kár, mint eredmény bekövetkezését is szükségessé tette, egyidejűleg a bűncselekményt szubszidiáriussá nyilvánította.¹⁰

A tervezet 374.§-a, a már tévedésben lévő személy „akár szóval, akár cselekvése által”, a 373.§-ban meghatározott célzattal történő tévedésben megerősítésről is rendelkezett. A 377.§ elkövetési magatartásként a terhes szerződésekkel kapcsolatos cselekményeket külön is kiemelte, amelyeket akkor rendelt büntetni, amikor szerződés tárgyait *„jobbakknak, s nagyobb értékűeknek állította, mint valósággal voltak”* és

„a) ha a szerződési tárgyak olyanok voltak, melyeket a nélkül hogy értékben vagy minőségben alább szállottak volna a szerződés előtt megvizsgálni nem lehetett

b) ha az elsődleges megvizsgálás csak azért nem teljesítettett, mert aránylag tetemes költségbe került volna

c) ha olly kereskedő, ki drága kövekkel, gyöngyökkel, arannyal, ezüsttel kereskedést üz másnak hamis gyöngyöket vagy köveket igazak és jófélék helyett, más érczet arany vagy ezüst helyett, vagy nem bélyegzett rosszabb aranyat vagy ezüstöt jobb helyett, tudva és csalási célzattal elád.”¹¹

A **Csemegei-kódex** második, Különös Részében a XXXI. fejezet 379.§-a szabályozta a csalást, mely szerint *„Aki azon czélből, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit ravasz fondorlattal tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ez által annak vagyoni kárt okoz: csalást követ el.”* A csalás elkövetési magatartása a „ravasz fondorlat”, mely a Debreceni Ítéltábla értelmezése szerint nem állapítható meg, ha *„a vádlott természetfeletti állításaiban ravasz fondorlat e helyütt sem ismertethetett fel azért, mert beszámítható elmeállapotban levő emberre nézve ezüstöt tolyó tyúknak ígérete ravasz fondorlatnak egyáltalán nem tekinthető”*.¹²

A csalás eredménye a vagyoni kár, amelyről akkor beszélhetünk, ha a *„vagyon helyzete kedvezőtlenebbé vált, ha tehát az a kérdéses esemény után értékében csökken.”*¹³

A kódex több minősített esetet is rögzít, például: ha a csaló annak elkövetése végett, közhivatalnoki jellegét vagy hatósági megbízást színlelt, stb.

¹⁰Madai Sándor: *i.m.*, 30. o.

¹¹Madai Sándor: *i.m.*, 30. o.

¹²Büntető Jog Tára, XXX. kötet, 178-180. o.

¹³Edvi Illés Károly: *A büntetőtörvénykönyv magyarázata, III. Kötet* Budapest Révai testvérek kiadása, (1894) 272. o.

Az **I. számú Büntető Novella** 50.§-a a csalást már akként határozta meg, hogy „Aki azon célból, hogy magánka vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit fondorlattal tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart és ez által annak, vagy másnak vagyoni kárt okoz, csalást követ el.”

A fondorlattal történő megtévesztést „az esetek és a szereplők egyénisége szerint ítélandó meg”.¹⁴

A Curia egyik eseti döntésében rögzítette, hogy „A fondorlat fogalma nem egy általános zárt tétel, amelynek elemei minden adott esetben egymást fedően azonosak; hanem az élet változó viszonyai, az egymással szemben álló felek szellemi érettségének, egymástól való különbözőségének foka szerint fondorlat lehet mindaz, ami az egyik fél részéről gyakorolva alkalmas arra, hogy a szemben álló másik felet megtévesse, s a fondorlattal élő által célzott magatartásra rávegye.”¹⁵

A **Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény** XVI. fejezetével, amely a társadalmi tulajdon elleni bűntettek címet viseli, a jogalkotó beépíti a személyi javak ellen elkövetett vagyon elleni bűncselekményeket.

A két tulajdoni formát élesen megkülönböztetve a társadalmi tulajdont károsító egyes bűncselekményeket súlyosabban rendelte büntetni a személyi javak ellen elkövetett hasonló bűncselekményekhez képest, másfelől egyes cselekményeket csak társadalmi tulajdonra elkövetve tekintett bűncselekménynek.

A társadalmi tulajdont károsító csalást az 1961. évi V. törvény 295.§-a súlyosabban rendelte büntetni a személyek javai ellen elkövetett csaláshoz képest, majd 1972. január 1-jei hatállyal a Büntető Törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről szóló 1971. évi 28. tvr. a két tulajdon típus közötti eltérő büntetőjogi megítélést megszüntette, azt azonban három esetkorre (hanyag kezelés, gondatlan rongálás, és feljelentés elmulasztása) fenntartotta.¹⁶

A **Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény** (továbbiakban: régi Btk.) a bűncselekmény minősítésére kiható érték, illetve kárösszeget differenciálva határozta meg a büntetés mértékét. A kárösszeget azonban kezdetben nem jogszabály, hanem a Legfelsőbb Bíróság XXXIII. számú Büntető Elvi Döntése határozta meg.

A régi Btk. 318.§ (1) bekezdése szabályozta a csalást, mely szerint csalást az követ el, „Aki jogtalan haszonszerzés végett más tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz.” Ezzel gyakorlatilag a

¹⁴Madai Sándor: *i.m.*, 50. o.

¹⁵Büntető Jog Tára, LXX. kötet, 122. o.

¹⁶Madai Sándor: *i.m.*, 54. o.

csalás ma is használatos fogalma került megalkotásra. A jogalkotó ezen szabályozással a bűncselekményt szándékos, és célzatos bűncselekményként szabályozta, mely cselekménnyel ok-okozati összefüggésben kell bekövetkeznie a kárnak.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) 2013. július 1. napján lépett hatályba, és a régi Btk.-beli szabályozást - új minősítő körülmények bevezetése mellett - gyakorlatilag változatlanul hagyta. A csalás hatályos, Btk. 373.§-ának bemutatására, elemzésére dolgozatom későbbi részében kerül sor.

2.2. A számítógépek, és az internetes csalás megjelenése

Az információs technológia, az informatika rohamos fejlődése megteremtette a „fehérgalléros bűnözés”¹⁷ egyik új, speciális formáját, a számítógépes bűnözést. A számítógépek széleskörű elterjedésével a bűnözők előtt új dimenziók nyíltak, új visszaélési-formák alakultak ki. Ennek következtében a bűnüldözés hagyományos eszközei már nem biztosítottak kellő hatékonyságot a számítógépes bűncselekmények megelőzése, felderítése érdekében.¹⁸

Mivel az internetes bűncselekmények elkövetéséhez a számítógépek feltalálása elengedhetetlen volt, hasznosnak vélem bemutatni a számítógépek feltalálásának rövid történetét.

A digitális forradalom vívmánya a számítógép, az emberi megismerés és megértés új kihívása napjainkban a globalizálódó világ jelképévé, nélkülözhetetlen eszközévé vált. Megjelenése gyökeresen megváltoztatta az élet- és munkakörülményeinket, szokásainkat, gondolkodásunkat. A számítógép megjelenésével a számítástechnika gyors fejlődésével párhuzamosan megjelent egy nemkívánatos jelenség, a számítógépes bűnözés. Ezt a folyamatot az internet széleskörű elterjedése felgyorsította, ezért egyre nagyobb lett a társadalmi igény az internet felhasználásával elkövetett bűncselekmények, különösen az internetes csalások elleni fellépésre.¹⁹

A komputer alapfogalma Charles Babbage²⁰, angol matematikus nevéhez fűződik, aki 1820-ban az angol

¹⁷A kifejezést Edwin Sutherland használta elsőként, egy 1940-ben kiadott tanulmányában.

¹⁸Bíró Gyula: *Kriminalisztika*, Debrecen Debreceni Egyetem ÁJK, Lícium-ART Könyvkiadó Kft., (2010) 359-340. o.

¹⁹Bíró Gyula: *i.m.*, 359-340. o.

²⁰Gépei az első mechanikus számítógépek közt voltak, de egyiket sem fejezte be teljesen, anyagi és személyes okokból. Babbage

kormány megbízásából kidolgozta az un. analitikus számítógép elvét. Az első valódi - un. lyukkártyás - számítógépet azonban Hermann Hollerith, német származású amerikai mérnök alkotta meg 1880-ban.

Az 1930-as években az elektronika új fejlődési irányzatainak hatására Konrad Zuse kifejlesztette a digitális programvezérelt számítógépet. Az első teljesen elektronikusan működő számítógépet, az ENIAC-ot, a Pennsylvanai Egyetem két munkatársa, J. Pressper és John W. Manchly készítette el. A ma ismert modern számítógép alapelve Neumann János matematikus nevéhez fűződik, aki elméletével megteremtette a számítógépek ipari méretekben történő gyártásának lehetőségét. Ezután ez első, kereskedelmi forgalomban is megvásárolható számítógép 1951-ben jelent meg, míg az első szilíciumchip 1958-ban készült el.

Mivel internetes csalás nem létezhetne az Internet nélkül, úgy gondolom az Internet kialakulásának rövid bemutatása is szükséges.

A számítástechnika fejlődése során a hatvanas évek végén az USA-ban merült fel annak igénye, hogy egy olyan számítógépes hálózatot hozzanak létre, amely egy esetleges atomcsapás esetén is a fennmaradó részeivel képes legyen üzemelni.

Eisenhower, az USA elnöke eltökélt híve volt a kezdeményezésnek, ugyanis a fegyverkezési versenyben ezzel próbálták egyensúlyozni a szovjet űrkutatás hatvanas években elért eredményeit. Felállításra került egy kormányhivatal, a DARPA, amely finanszírozta az ilyen jellegű kutatásokat. Az alapkoncepció az volt, hogy a számítógépek közötti kommunikációt olyan módon kell megszervezni, hogy az adatok áramlásának ne legyen előre kijelölt útvonala. Az 1969-ben létrehozott ARPHANET hálózat már ezen elven működött, a hálózat kommunikációs rendszere az NCP protokollt használta.

Az ARPHANET hálózat katonai felhasználáson kívül egyetemeken is működött, elsősorban elektronikus levelezésre és állományok cseréje, valamint távoli számítógépekre való bejelentkezésre használták. A nyolcvanas évek elején az ARPHANET hálózatról a katonai részt MILNET néven leválasztották.

A hetvenes évek elején egyre több oktatási intézmény kapcsolódott a hálózathoz, majd az évtized közepétől kezdték a hálózatot internetnek nevezni. Az elnevezés az internetwork²¹ szóból alakult ki. A hetvenes évek elején megszületett az első levelező program is, innentől létezik az elektronikus levelezés

gépei mechanikusan működő részekből álló monstrumok voltak, de a felhasznált működési elvek közül sok meghökkentően hasonló a mai számítógépek működési elveire. (Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Charles_Babbage honlap 2014. szeptember 10-i állapota.)

²¹Jelentése: hálózatok közötti

(e-mail forgalom).²²

A National Science Foundation 1985-86-ban hat szuperszámítógép között épített ki hálózatot (NSFNET), amelyet az ARPHANET-tel is összekapcsoltak. Az ARPHANET 1989-ben megszűnt, az NSFNET-hez pedig egyre jelentősebb magánhálózatok kapcsolódtak.

A 80-as évek végén más országokban is létrejöttek az országos szintű hálózatok. Ezek a hálózatok később igyekeztek az NSFNET-hez és egymáshoz is kapcsolódni. Magyarország 1991-ben kapcsolódott az internethez.

A laikusok számára is elérhetővé és használhatóvá az internet Tim Berners-Lee és Robert Cailliau, a CERN részecskekutató központ munkatársainak ötlete alapján vált a világháló (WWW, vagyis World Wide Web) gondolatának kidolgozásával. A World Wide Web az interneten működő, egymással úgynevezett hiperlinkekkel összekötött állományok rendszere. Ezt a rendszert egy számítógépes programmal, a böngészővel lehet elérni abban az esetben, ha a számítógép kapcsolódik az internethez. A böngésző megjeleníti az úgynevezett weboldalakat, amelyek olyan további hiperlinkeket tartalmazhatnak, amelyeken keresztül további weboldalak érhetőek el.

„A komputerbűnözés az USA-ból indult világhódító útjára.”²³ A technika fejlődésével nem csak új bűncselekmények jelentek meg, hanem a „hagyományos” bűncselekmények új formákban bukkantak fel az online térben. A számítógépes bűnözés dinamikus növekedése a 70-es évektől figyelhető meg az USA-ban, a 80-as évektől a Nyugat-európai országokban, a 90-es évektől a közép-és kelet európai régióban is.²⁴

Az első számítástechnikai eszközzel elkövetett bűncselekmény 1959-ben vált ismertté. Roy Freed ekkor az Egyesült Államokban a Walston and Co. alelnöke hamis lyukkártyák segítségével több tízezer dollárt sikkasztott. Néhány évvel később indult el az a csalássorozat, mely több mint egy évtizedig tartott és amelynek során egy amerikai biztosítótársaság munkatársai a cég számítógépeivel hamis kötvényeket gyártottak, amelyekre később fiktív kifizetések történtek. Az összes kár meghaladta a kétmillió dollárt és szinte hihetetlen, de az elkövetők hatvannégyezer alkalommal használtak fiktív biztosítási kötvényt, mire lebuktak.

²² Az első internetes vírus egyébként 1988-ban jelent meg.

²³Dr. Pusztai László: *Számítógép és bűnözés*, Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok, (1989) 86. o.

²⁴Bíró Gyula: *i.m.*, 360. o.

Az első igazi számítástechnikai bűncselekményt egy programozó követte el 1966-ban, aki a saját maga által írt program alkalmazásával megakadályozta, hogy bankszámlája a kerete túllépése esetén letiltásra kerüljön. Az ügy érdekessége, hogy nem volt olyan törvény, amely alapján meg lehetett volna büntetni. A hatvanas évek végétől jelentek meg az első olyan törvények, amelyek már ténylegesen a számítástechnikai bűncselekményeket veszik célba. Azonban áttörésről csak a nyolcvanas évek második felétől beszélhetünk, amikor is megindult a számítástechnikai bűncselekmények vonatkozásában a széleskörű kodifikáció.

Köznapi értelemben számítógépes bűncselekménynek tekinthetünk minden olyan bűnözési, károkozási, ügyeskedési formát, amelyben a számítástechnikai eszközt célként, vagy a tett eszközeként veszik igénybe.²⁵

Egy általánosan elfogadott definíció megalkotására több kísérlet történt. A számítógépes bűncselekmények első nemzetközi meghatározása az OECD-hez kötődik.

Az OECD 1986-ban kiadott szakértői jelentései szerint *„számítógépes visszaélés mindaz a jogsértő, etikátlan vagy jogosulatlan magatartás, amely adatok automatizált feldolgozásával vagy átvitelével kapcsolatos”*.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) által 1983 és 1985 között kiküldött ad hoc bizottság egyébként elemezte és összegezte az európai országok számítástechnikai bűncselekményekkel kapcsolatos tapasztalatait. Ennek a munkának eredményeképpen a bizottság felállította azoknak a magatartásoknak a körét, amelyek büntetőjogi kodifikációját javasolta. Ezeket három csoportba lehetett osztani:

- a számítógépes adatok, programok elleni káros magatartások,
- szerzői jogok megsértése és kapcsolódó tevékenységek,
- számítógépes rendszer működésének a megsértése.

A szervezet a „Computer abuse” fogalma alá sorolta mindazokat a jogellenes magatartásokat, amelyek adatok automatizált feldolgozásával, vagy továbbításával kapcsolatosak. Ez a definíció azonban nem fedi le az összes számítógéppel kapcsolatos bűncselekményt.

²⁵Az *informatikai biztonság kézikönyve: informatikai biztonsági tanácsadó A-tól Z-ig*. - szerk.: Muha Lajos-Verlag Dashöfer Szakkiaadó, Budapest, 2002.-3. rész 4.7.1. fejezet.

Az Európa Tanács tagjai nem tartották szükségesnek egységes definíció megalkotását, inkább ajánlásokat, irányelveket dolgoztak ki annak érdekében, hogy a nemzetek jogalkotói ún. minimum és választható lista²⁶ alapján a jogrendszerüknek megfelelően alakíthassák ki a fogalom meghatározását.²⁷

Az Európa Tanács 1989. évi 9. számú ajánlása az informatikai bűncselekmények két kategóriáját különítette el, az egyikbe a számítógép felhasználásával, a másikba a számítógép ellen elkövetett bűncselekményeket sorolta. A szakértők ez alapján egy minimum- ezt tartalmaznia kell az adott ország büntetőjogának-, és egy választható listát állítottak össze a bűncselekményekről.²⁸

A 2001-es Számítógépes Bűnözésről Szóló Egyezmény (Cybercrime Egyezmény)²⁹ a számítógépes bűncselekmények kilenc elkövetési magatartását különböztette meg, köztük a számítástechnikai csalást.

Az internetes csalások jellegéből eredően a bűnüldöző hatóságoknak is speciális szakértelemmel kell rendelkezniük. Ezekhez a megváltozott körülményekhez a rendőrségeknek is alkalmazkodni kellett, így létrejöttek az ún. „Internet rendőrségek”. A világon az első számítógépes bűnözéssel foglalkozó rendőri egységet 1971-ben a Scotland Yard állította fel. Európában először a Német Szövetségi Bűnügyi rendőrség hozott létre számítógépes, és kifejezetten az internettel is foglalkozó egységet.

Hazánkban az ilyen jellegű bűnügyeket sokáig a gazdasági bűnügyekkel foglalkozó nyomozók, vagy a szervezett bűnözés elleni osztály tisztjei vizsgálták. Az ORFK Kommunikációs Igazgatóságán belül 2000-ben állítottak fel egy kifejezetten az internet figyelésével foglalkozó munkacsoportot.³⁰

Jelenleg ezekkel a típusú bűncselekményekkel a 2008 óta a BRFK gazdaságvédelmi főosztályán belül létrehozott számítógépes bűnözés elleni alosztály foglalkozik, de a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda (NNI) Korrupciós és Gazdasági Bűnözés elleni Főosztály Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztálya is segítséget nyújt ezekhez a nyomozásokhoz.

²⁶Az ET az 1989. évi 9. ajánlásával megteremtette az számítógépes bűncselekmények minimum és fakultatív listáját, mely azokat a bűncselekményeket határozta meg, amelyeket a tagállamoknak feltétlenül büntetni kell, illetve büntetni célszerű.

²⁷Bíró Gyula: *i.m.*, 360-361. o.

²⁸ A dolgozatom témáját képező számítógépes csalás a minimum listában került rögzítésre.

²⁹Ez az első olyan nemzetközi dokumentum, amely a számítógépes bűnözéssel szembeni nemzetközi összefogás jegyében született.

³⁰Bíró Gyula: *i.m.*, 370-371. o.

Hazánkban az rendszerváltás környékén jelent meg a számítógépes csalással kapcsolatos bűnözés, melynek első eredménye a BH 1989. 184. számú jogeset³¹ volt. Az eseti döntés indokolása szerint a bűncselekmény elkövetése újszerű módon - számítógép segítségével - történt.

Az első - jogtárban is megjelenő - internet felhasználásával elkövetett csalással kapcsolatos bűncselekmény a BH 2011. 332. számú jogesetben rögzített tényállás³² volt, amely egy internetes hirdetés formájában jelent meg.

1. A csalás hatályos törvényi tényállása hazánkban

A csalás bűncselekménye a Btk. 373.§ (1) bekezdésében került szabályozásra, az alábbiak szerint:

„Aki jogtalan haszonszerzés végett mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz, csalást követ el.”

A (2) bekezdés értelmében: *„A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, ha*

- a) a csalás kisebb kárt okoz, vagy*
 - b) a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó csalást*
 - ba) bünszövetségben,*
 - bb) közveszély színhelyén,*
 - bc) üzletszerűen,*
 - bd) jótékony célú adománygyűjtést színlelve*
- követik el.”*

A (3) bekezdés szerint *„A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha*

- a) a csalás nagyobb kárt okoz, vagy*
- b) a kisebb kárt okozó csalást a (2) bekezdés ba)-bc) pontjában meghatározott valamely módon*

³¹A megállapított tényállás szerint a terhelt a vállalatnál programozóként dolgozott. Munkáját abban a gépteremben végezte, ahol a befizetéseket számítógép igénybevételel könnyvelték. A vádlott a munkáltatójának kezelésében levő lakásban lakott és ismerte a saját kódszámát, amelyen az általa eszközölt befizetéseket nyilvántartották. A terheltnek a vállalatnál fél év leforgása alatt kb. 2900 forint lakbér-hátraléka keletkezett.

A terhelt kihasználva a gépterem vezetőinek távollétét, a saját kódszámán 3000 forint befizetést a gépbe beütött. Ezzel a számítógépben rögzített adatokat meghamisította. Másnap az ellenőrzés során megállapították, hogy a számítógépbe befizetés nélküli beütés történt, így a terhelt cselekményét feltárták, és a beütött összeg nem került befizetesként nyilvántartásba.

³²A vádirati tényállás szerint a vádlott álnéven és valótlan lakcímet megadva regisztrálta magát egy adásvételi lehetőséget biztosító internetes oldalon. Célja a jogtalan haszonszerzés volt oly módon, hogy telefont kínált megvételre, anélkül azonban, hogy azt - a vételár kifizetése ellenére - szándékában állt volna elküldeni vagy átadni. Ezt követően, miután az adásvételről megegyeztek, a vádlott bankszámlájára különböző sértettek eltérő összegeket utaltak át. A vádlott egyik esetben sem küldött telefont a vevőknek, ez eleve nem is állt szándékában.

követik el.”

A (4) bekezdés akként rendelkezik, hogy „A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a csalás jelentős kárt okoz,

b) a nagyobb kárt okozó csalást a (2) bekezdés ba)-bc) pontjában meghatározott valamely módon követik el, vagy

c) a csalást a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére követik el.”

Az (5) bekezdés értelmében „A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a csalás különösen nagy kárt okoz, vagy

b) a jelentős kárt okozó csalást a (2) bekezdés ba)-bc) pontjában meghatározott valamely módon követik el.”

A (6) bekezdés értelmében „A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a csalás különösen jelentős kárt okoz, vagy

b) a különösen nagy kárt okozó csalást a (2) bekezdés ba)-bc) pontjában meghatározott valamely módon követi el.”

A (7) bekezdés kimondja, hogy a csalás esetében „kárnak kell tekinteni az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is.”

Mielőtt rátérnék a csalás törvényi tényállásának elemzésére úgy gondolom hasznos tudnunk, hogy a csalás a lopás után a leggyakoribb vagyon elleni bűncselekménynek számít. A vagyon elleni bűncselekmények számához viszonyítva 2008-2012. évben 10,9-14,2% között volt a számuk.

A legjellemzőbb típusnak a csalás vétsége tekinthető, ami gyakorlatilag a kisebb értékű bűncselekmények elkövetésére utal. Ez a statisztikai adat pedig alátámasztani tűnik azt, hogy az internetes aukciós portálokon - főleg olcsóbb termékek hirdetése révén - követik el a csalások többségét.

Jellemző az is, hogy a csalás büntette esetében 2008-2012. évben 59,9-67,8% között volt a büntetlen előéletű elkövetők száma, a visszaesők aránya pedig 10,1-13,3% között ingadozott, vagyis nem jellemző, hogy ezeket a típusú cselekményeket visszaesők követnék el. Ugyanez a tendencia figyelhető meg a csalás vétsége tekintetében is. Az is megállapítható, hogy az alkohol és a kábítószer gyakorlatilag nem játszik szerepet a bűncselekmények elkövetésében.³³

³³A <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5892.pdf> honlap 2014. október 21-i állapota.

A csalás törvényi tényállása látható, hogy nem jelöli meg az *elkövetési tárgyat*, ennek következtében tárgy nemcsak dolog lehet, hanem létező vagy jövőbeni keletkező jog is.

Lényeges, hogy a jogsértő cselekmény egy meghatározott személy vagyont károsítsa, azonban a megtévesztett passzív alany és a sértett személye azonos és különböző is lehet, mivel nem tényállási feltétel az, hogy a kár kizárólag a megtévesztett személynél következhet be. A csalás sértettje egyebekben az, akinél a kár bekövetkezik.³⁴

Az elkövetési magatartás, a tévedésbe ejtés megkezdésével, illetve a felvilágosítás elmulasztásával a bűncselekmény kísérleti stádiumába jut³⁵, amely mindaddig fennáll, amíg a kár be nem következik.³⁶

A csalás közönséges bűncselekmény, tettese bárki lehet. A társtettséghez az szükséges, hogy az elkövető közreműködjön a passzív alany megtévesztésében.³⁷

A bűncselekmény törvényi tényállása alternatív *elkövetési magatartást* határoz meg, ugyanis tévedésbe ejtéssel, vagy tévedésben tartással is elkövethetővé teszi a csalás bűncselekményét. A tévedésbe ejtés, illetve a tévedésben tartás elkövethető tevással és mulasztással is, azonban mindkét esetben szükséges az, hogy:

- másban a valóságtól eltérő tudattartalom kialakítását valósítsa meg, illetőleg ilyen - már kialakult - tudattartalmat megerősítsen, illetve
- a passzív alanyt az elkövető magatartásától befolyásolva vagyoni rendelkezésre készítse.

Úgy érzem itt kell említést tennünk arról, hogy mit is jelent a tévedés. A Csemegi-kódex miniszteri indokolás szerint „*tévedésben van valaki, aki valamiről nem azt tudja, ami valódiilag van; vagy valamit nem úgy tud, mint az van. Valaminek, ami van vagy létezik, abszolút nem tudása: tágabb értelemben szintén tévedést képez, vagy legalább tévedésnek tekintendő.*”³⁸

Angyal Pál szerint a „*Tévedésen általában a valónak a valótlannal felcserélését, a helytelen vagy hamis gondolkodást, a helytelen vagy hamis ítéletet értjük, melyet helyesnek, vagy igaznak tartunk. Téved, ki*

³⁴BH 1988. 176. számú eseti döntés

³⁵BH 1999. 398. számú eseti döntés

³⁶DVD jogtár elektronikus formátuma

³⁷BH 2011. 59. számú eseti döntés

³⁸Lőw Tóbiás: *A magyar Büntetőtörvénykönyv a büntettekről és a vétségekről és teljes anyaggyűjteménye, II. kötet*, Budapest (1880) 747. o.

*másként ítéel, mint ahogy azt a gondolkodás törvényei vagy a tapasztalatai adottság felfogásánál érvényes logikai szabályok előírják. Téved - Tóth Lajos találó megjegyzése szerint - ki másnak látja a világot, mint amilyen.”*³⁹

A jelenleg uralkodó gyakorlat szerint a „A tévedés a valóságtól eltérő tudattartalom, amely vonatkozhat a külvilág tényeire és az emocionális, pszichés tartalmú tényekre egyaránt (tipikusan a tettes tudattartalmára, indítékára), s vonatkozhat nemcsak a múlt és a jelen, hanem a jövő tényeire is.”⁴⁰

Tévedésről beszélünk akkor, ha valakinek a valóságról, illetve annak folyamatairól helytelen elképzelése van⁴¹, az a tudatában helytelenül jelenik meg.⁴² Angyal álláspontja szerint a tévedés elsődlegesen tényekre vonatkozhat.⁴³ Elmondhatjuk összességében, hogy tévedés esetén a valósághoz képest eltérő tudattartalom alakul ki a passzív alany tudatában, az objektív valóság nem, vagy pedig nem teljesen tükröződik vissza.

A tévedésnek nem kell kiterjednie a jogügylet egészére, csak az szükséges, hogy a jogügylet olyan elemeit fogja át, amelyek a károkozással okozati összefüggésben állnak.

Kérdésként merülhet fel továbbá, hogy a tévedés vonatkozhat-e jövőbeni tényekre? Angyal Pál véleménye szerint igen. Példája szerint akkor, ha valaki azzal az ígérettel vesz fel mástól kölcsönt, hogy azt rövid időn belül vissza fogja fizetni, holott már annak felvételekor tudatában van annak ez csupán hamis illúzió keltése a kölcsönadóban, mivel tudja, hogy fizetése képtelen állapotban van.

A tévedésnek számtalan oka lehet, eredhet szerényebb értelmi képességből, elhamarkodott értékítéletből, stb. A hatályos magyar büntetőjogban semmilyen relevanciája nincsen a tévedés okának. A Csemegi-kódexhez képest a jogalkotó érezhetően szélesebb körben kívánta biztosítani a büntetőjogi védelmet az ilyen megtévesztő jellegű magatartások ellen.

Ugyancsak nem bír relevanciával, hogy a tévedést kiváltó cselekmény mennyire volt összetett, nehezen felismerhető. A joggyakorlat bármilyen egyszerű, könnyen felismerhető magatartás tanúsításával is megállapíthatónak tartja a csalást.⁴⁴

³⁹Angyal Pál: *A csalás i.m.*, 37. o.

⁴⁰DVD jogtár elektrokius formátuma

⁴¹Erdősy Emil-Földvári József-Tóth Mihály: *Magyar Büntetőjog Különös Rész*, Budapest Osiris Kiadó, (2007) 512. o.

⁴²Csemáné Váradi Erika-Görgényi Ilona-Gula József-Lévay Miklós-Sántha Ferenc: *Magyar Büntetőjog Különös Rész, 2. kötet*, Budapest Complex Kiadó, (2006) 422. o.

⁴³Angyal Pál: *A csalás i.m.*, 38. o.

⁴⁴Csemáné Váradi Erika-Görgényi Ilona-Gula József-Lévay Miklós-Sántha Ferenc: *i.m.*, 422. o.

A magatartásnak csak arra kell alkalmasnak lennie, hogy a sértett személyéhez kapcsolódóan előidézze a károkozást.

Egy bírói döntés azonban a védelem szűkítésére irányuló igényt fogalmazott meg.⁴⁵ A másodfokú bíróság szerint szükséges egy bizonyos határvonal meghúzása az elkövetési magatartás tévedést előidéző (vagy tévedésben tartást fenntartó) alkalmasságának megítélésénél. Az ügyeiket önmaguk intéző személyeknek kellő gondossággal kell megvédeniük érdekeiket, az államnak nem lehet feladata, hogy minden egyes ügylet felügyelője, gondnoka legyen, hogy az egészen átlátszó vagy naiv megtévesztésénél a kellő figyelmet pótolja, s ezáltal óvja meg ezen személyeket a káros következményektől.

Úgy vélem rátérhetünk az alternatív *elkövetési magatartások*, elsőként a tévedésbe ejtés vázlatos ismertetésére.

A tévedésbe ejtést Löw Tóbiás az alábbiak szerint definiálta: „Az, aki másnak szellemére gyakorolt behatás által, ennél azon állapotot idézte elő, hogy valamiről, a mi van, azon meggyőződésben legyen, hogy az nincs; vagy arról, a mi nincs, azon meggyőződésben legyen, hogy az van; vagy pedig valamiről, a mi ekként van, azon meggyőződésben legyen, hogy az másként van; az tévedésbe ejtette azt, a kiben ezen, a valóságnak meg nem felelő képzeletet, meggyőződés előidézte.”⁴⁶

A modern büntetőjogi szemlélet szerint a tévedésbe ejtés általában aktív magatartást jelent⁴⁷, méghozzá olyan aktív magatartást, amely kialakítja a passzív alanyban a hamis tudattartalmat.

A DVD jogtár csalás bűncselekményéhez fűzött magyarázata szerint „A *tevéssel megvalósítható tévedésbe ejtés a hamis tudattartalom tettes általi kialakítása a passzív alanyban.*”⁴⁸

A gyakorló jogászok számára kiadott Kommentár magyarázata szerint „A *tévedésbe ejtés a valónak és a valótlannak a felcserélése. A valótlanságnak valóságként feltüntetése, vagy a valóságnak más színben beállítása, illetőleg annak elhomályosítása.*”⁴⁹

A tévedésbe ejtés tehát a megtévesztett személyben a hamis tudattartalom kialakítása, a valótlanságnak a

⁴⁵FBK 1995/14.

⁴⁶Löw Tóbiás: *i.m.*, 747. o.

⁴⁷Kereszty Béla-Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc-Vida Mihály: *A Magyar Büntetőjog Különös Része*, Budapest Korona Kiadó (2005) 764. o.

⁴⁸DVD jogtár elektronikus változata

⁴⁹Akác Zózsef-Berkes György-Belegi József-Katona Sándor-Kónya István-Márki Zoltán-Mészáros Róza-Molnár Gábor-Rabóczi Ede: *Magyar Büntetőjog I-III. Kommentár a gyakorló jogászok számára*, Budapest HVG-ORAC kiadó, (2007-2012) elektronikus formátuma

való tényként történő feltüntetése, vagy a valódi tény elferdítése (pl.: valaki azt a látszatot kelti, hogy képes a felvett kölcsön visszafizetésére, holott tudja anyagi helyzete ezt nem teszi lehetővé⁵⁰). A tévedésbe ejtésnek nem kell fondorlatosnak, átláthatatlannak, elháríthatatlannak lennie. Arra kell alkalmas legyen, hogy a sértett személyéhez kapcsolódóan előidézze a károkozást.

A tévedést a tettes idézi elő, szóban, írásban, de nem kizárt a mulasztás sem.⁵¹ A tévedésnek nem kell kiterjednie a jogügylet egészére. Csak az szükséges, hogy a jogügylet olyan elemeit fogja át, amelyek a károkozással okozati összefüggésben állnak.⁵²

A tévedésbe ejtés speciális formája az, amikor a tévedés a természetes személyben számítástechnikai rendszerek közvetítése útján (pl.: Interneten eladásra kínált áruk) következik be.

A tévedésben tartás ezzel szemben Rónai Róbert és Salamon Géza véleménye szerint „*olyan magatartást jelöl, amikor nem az elkövető váltja ki a tévedést, de azt észlelve kihasználja azt*”.⁵³

A tévedésben tartás napjaink uralkodó jogirodalmi álláspontja szerint a tettetől függetlenül létrejött olyan hamis tudattartalom megerősítése (tevés), vagy a tévedés el nem oszlatása (mulasztás), amelyet jogi kötelezettség ír elő.⁵⁴ (Ez alapulhat polgári jogi, munkajogi szabályon vagy szerződésen is. Utóbbira példa, ha a vevő észleli, hogy a pénztáros több visszajárót adott neki, s a pénztárosnak nem jelzi a tévedését.)⁵⁵

Napjaink joggyakorlata szerint a tévedésben tartás megvalósulhat úgy, hogy az elkövető az általa felismert tévedést nem oszlatja el, de megvalósítható úgy is, hogy a tévedést megerősíti.⁵⁶ Tévedésben tartás esetén tehát a téves képzet a sértettben alakul ki, azt nem az elkövető idézi elő, de felismeri és jogtalan haszonszerzés céljából kihasználja.⁵⁷

A tévedésben tartás passzív magatartással is megvalósulhat, amikor az elkövető kezdettől fogva felismeri az idegen dolog átvételének jogszerűtlenségét és ennek tudatos elhallgatásával okozója a kár

⁵⁰BH 2000. 95. számú eseti döntés

⁵¹Akkor állapítható meg, ha az elkövető a jogszabály által előírt felvilágosítási kötelezettségét elmulasztja.

⁵²Akácz József-Berkes György-Belegi József-Katona Sándor-Kónya István-Márki Zoltán-Mészáros Róza-Molnár Gábor-Rabóczi Ede: *i.m.*

⁵³Rónai Róbert-Salamon Géza: *A vagyon elleni büntettek minősítési kérdései*, Budapest Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, (1969) 62. o.

⁵⁴Szerk. Nagy Ferenc: *i.m.*, 616. o.

⁵⁵DVD jogtár elektronikus formátuma

⁵⁶Ezt a kitételezt a BH 1997. 571. számú eseti döntés is tartalmazza, jóllehet az ügyben végül is a Legfelsőbb Bíróság nem látta megállapíthatónak a család bűncselekményét.

⁵⁷Dr. Akácz József-Dr. Belegi József-Dr. Katona Sándor-Dr. Kónya István-Dr. Márki Zoltán-Dr. Mészáros Róza-Dr. Molnár Gábor-Dr. Soós László: *Magyar Büntetőjog I-III. Kommentár a gyakorló jogászok számára*, Budapest HVG-ORAC kiadó, (2013) elektronikus formátuma

bekövetkezésének.⁵⁸

A tévedésbe ejtés, illetve a tévedésben tartás az eredmény, a kár bekövetkezéséhez vezető okozati láncolat első lépcsője.⁵⁹ A következő lépcső a passzív alany cselekvése, vagyoni rendelkezése, amely állhat akár tevésben, akár mulasztásban (utóbbira példa lehet, ha a hiány elleplezése esetén a passzív alany nem tesz semmit a hiány megszüntetésére, a követés érvényesítésére.⁶⁰).⁶¹

A vagyoni rendelkezés nemcsak a passzív alany hátrányára, hanem harmadik személy hátrányára is történhet, így a megtévesztett személy és a sértett különválhat. A láncolat harmadik lépcsőjeként a kár, mint a bűncselekmény eredménye következik be.⁶²

A csalás akkor is megvalósul, ha az elkövető a sértettet jogilag tiltott vagy erkölcsileg helytelenített ellenszolgáltatás ígéretével téveszti meg, mert a csalás felróhatóságát nem befolyásolja, hogy a sértettet is a jogellenes haszonszerzés vágya motiválta.⁶³

Gyakori esete ugyanis a csalásnak, hogy az elkövető - bár a teljesítés elve nem áll szándékában - sorozatosan úgy vesz fel kölcsönöket, hogy a kölcsönadónak ígéretet tesz a pénzösszeg uzsorakamattal történő visszafizetésére.⁶⁴

Az *elkövetés módját* a törvényi tényállás jelenleg nem tartalmazza. A bírói gyakorlat a magatartás megtévesztésre való alkalmasságát a sértett szemszögéből vizsgálja, és adott esetben primitív megtévesztő magatartásokat is tényállásszerűnek minősít.⁶⁵ Közömbös a sértett hiszékenysége, körütekintésének hiánya vagy gondatlan eljárása is.⁶⁶

A bűncselekmény megvalósulásához elengedhetetlenül szükséges az *ok-okozati összefüggés*. Ez azt jelenti, hogy az elkövetési magatartás a vagyoni rendelkezéssel kell, hogy közvetlen kauzalitásban álljon, ugyanis

⁵⁸Akácz József-Berkes György-Belegi József-Katona Sándor-Kónya István-Márki Zoltán-Mészáros Róza-Molnár Gábor-Rabóczi Ede: *i.m.*

⁵⁹Csupán utalni kívánok arra, hogy a csalás kapcsán a teljesítőképesség és a teljesítési készség nem ugyanaz. A bűnösség kérdését ez utóbbi hiánya dönti el. Amennyiben bizonyítható, hogy az elkövető eleve nem kívánt teljesíteni, terhére a csalás akkor is felróható, ha vagyoni, jövedelmi helyzete azt egyébként lehetővé tette volna. [A BH 2011.160. számú jogeset alapján].

⁶⁰BH 2005. 136. számú eseti döntés

⁶¹Ez az intézkedés lehet dolog átadása, tartozás elengedése, kötelezettségvállalás vagy egyéb más olyan pénzügyi művelet, ami az elkövetőt jogtalan haszonhoz juttatja.

⁶²DVD jogtár elektronikus formátuma

⁶³Dr. Akácz József-Dr. Belegi József-Dr. Katona Sándor-Dr. Kónya István-Dr. Márki Zoltán-Dr. Mészáros Róza-Dr. Molnár Gábor-Dr. Soós László: *i.m.*

⁶⁴BH 1991. 184. számú eseti döntés

⁶⁵DVD jogtár elektronikus formátuma

⁶⁶Dr. Akácz József-Dr. Belegi József-Dr. Katona Sándor-Dr. Kónya István-Dr. Márki Zoltán-Dr. Mészáros Róza-Dr. Molnár Gábor-Dr. Soós László: *i.m.*

a tévedés közvetlenül és önmagában károsodást nem okoz. Tehát a tévedésbe ejtésnek, vagy tévedésben tartásnak kell kiváltania a vagyoni rendelkezést, másfelől az így kiváltott vagyoni rendelkezésnek kell a kárt okoznia, vagyis a csalás valójában tévedésből eredő vagyoni károsodás előidézése.

Az okozatosság kettőssége azonban nem minden esetben mutatkozik meg, ugyanis a gyakorlatban megállapítható az okozatosság a bűncselekmények kísérleténél is, amikor az elkövetési magatartás ugyan megvalósul, de a kár nem következik be.

A csalás sajátossága, hogy abban az esetben, amikor a bűncselekmény kísérletét valósítja meg az elkövető, szükségszerűen hiányozni fog egyrészt az eredmény, másrészt az okozati összefüggés.⁶⁷

A vagyoni rendelkezés a passzív alany olyan magatartása, amellyel közvetlenül kárt okoz.⁶⁸ A csalás esetében a vagyoni rendelkezés önkéntes jellege kell fennálljon, ez azt jelenti, hogy az azt megvalósító személyre nem irányul semmilyen presszió. Mindezekon túl azt is jelenti, hogy a passzív alany saját belső elhatározásából cselekszik. Az ilyen értelemben felfogott önkéntességet nem zárja ki az a körülmény, hogy a passzív alanyt a csaló befolyásolja. A döntés szabadsága feltételezi a választás lehetőségét, tehát szükséges az, hogy a passzív alany döntésének legyen alternatívája, vagyis saját maga döntsön úgy, hogy az adott rendelkező magatartást kívánja megvalósítani.⁶⁹

Összegezve elmondhatjuk, hogy az elkövető olyan módon igyekszik a jogtalan hasznot megszerezni, hogy a sértett a megtévesztés vagy a tévedésben tartás hatására maga tesz olyan intézkedést, ami az elkövetőt a haszonhoz juttatja. Ez az intézkedés valamely jogcselekmény. Lehet dolog átadása, tartozás elengedése, kötelezettségvállalás vagy minden olyan más pénzügyi művelet, ami az elkövetőt jogtalan haszonhoz juttatja.

A vagyoni rendelkezés önkéntes jellegén túl az is szükséges, hogy az közvetlen legyen. Ez azt jelenti, hogy a passzív alany vagyoni hatályú rendelkező magatartásának kell eredményeznie direkt módon a kárt.⁷⁰

A csalás törvényi tényállásának normaszövege nem követeli meg azt, hogy a vagyoni rendelkezést illetően bármilyen tudattartalom jellemezze a passzív alanyt.

⁶⁷A BH 1999. 398. számú eseti döntésben példának okáért csalás kísérletét látta a bíróság megállapíthatónak akkor, amikor az elkövető fiktív adásvételi szerződés megkötése után a hamis aláírásokkal ellátott ingatlan-adásvételi szerződést a földhivatalnál a széljegyzé bejegyzése érdekében benyújtja, ezután pedig az ingatlanra nézve, az adásvételi szerződés létrejötte érdekében - mint tulajdonos - az ingatlant megvásárolni szándékozó megtévesztett személlyel tárgyalásba bocsátkozik, és előszerződést köt. Ezen magatartásával ugyanis a terhelt azt állította, és a hamis adásvételi szerződés bemutatásával olyan látszatot keltett, hogy az ingatlan az Ő tulajdona, ráadásul előszerződést is kötött, mely magatartásával a tévedésbe ejtést teljes körűen megvalósította.

⁶⁸Madai Sándor: *i.m.*, 112. o.

⁶⁹Madai Sándor: *i.m.*, 116. o.

⁷⁰Madai Sándor: *i.m.*, 120. o.

A vagyoni rendelkezés kérdése azért kiemelt fontosságú, mert e nélkül nem állapítható meg a csalás, illetve annak legfeljebb kísérleti alakzata valósulhat meg. Ezen túlmenően a kialakult gyakorlat az okozati összefüggést a megtévesztő magatartás és a vagyoni rendelkezés között követeli meg.

A vagyoni rendelkezés akkor is megvalósulhat, ha a sértett „úgy rendelkezik”, hogy nem is tud arról, hogy rendelkezett. Az internet korában számtalan olyan lehetőséggel találkozhatunk - akár különböző honlapokat böngészve, akár e-mailen keresztül kapott reklámanyag formájában, - amikor egy-egy kattintással - bár magunk azt hisszük, hogy csupán ingyenes katalógust, esetleg egyéb tájékoztató anyagot igényeltünk - különböző árukat, esetleg szolgáltatásokat rendeltünk meg.

A vagyoni rendelkezés alapvetően aktív és passzív magatartásként is értelmezhető, tevéssel és nem tevéssel (mulasztással) valósíthat meg vagyoni hatályú rendelkezés.

Van olyan nézet, amely a magatartási triászra tekintettel a tőrésel történő megvalósulást is külön csoportként vizsgálja. E teória aszerint különbözteti meg a tőrést, illetve a mulasztást, hogy előbbi esetben úgy történik meg a rendelkezési cselekmény alapján a vagyontranszfer a felek között, hogy az elkövető fejt ki valamilyen magatartást, amit a passzív alany eltűr, míg utóbbi esetben sem a passzív alany, sem az elkövető nem valósít meg semmilyen cselekményt, mégis megváltozik a rendelkezésre jogosult pozíciója.⁷¹

Más teória reális indok nélkül valónak tartja e túlzott differenciálást, mondván, hogy a tőrés a mulasztás körébe tartozó, annak egyik altípusát képező magatartásként értelmezhető.⁷²

A bűncselekmény megvalósulásához a törvényhozó a *kár bekövetkezését* írja elő. A kár mint eredmény bekövetkezésével a csalás befejezetté válik. A befejezettséghez haszon realizálása nem szükséges, sőt akár más kezéhez is juthat a vagyoni előny.⁷³

A régebbi irodalomban többen nem csupán a tényleges kárt⁷⁴, hanem az elmaradt hasznót is értették a

⁷¹Madai Sándor: *i.m.*, 126. o.

⁷²Madai Sándor: *i.m.*, 126. o.

⁷³EBH 2003. 841. számú eseti döntés

⁷⁴A teljesség kedvéért megemlítem, hogy a vagyon elleni bűncselekmények esetében az elkövetési érték, az okozott kár és a vagyoni hátrány összegébe az általános forgalmi adó is beletartozik, amelyet a cselekmény érték szerinti jogi minősítése szempontjából abban az esetben is figyelembe kell venni, ha az elkövető erre nézve az adózás során a befizetési kötelezettségét teljesítette. [A BH 2001.355. számú eseti döntés értelmében.]

vagyoni kár alatt.⁷⁵ E többirányúságnak feltehetően az volt a magyarázata, hogy a Csemegi-kódex nem definiálta a kár fogalmát, és annak miniszteri indokolása sem járta igazán körül a problémát.⁷⁶ (A Csemegi Kódex hatálya alatt folytatott büntető joggyakorlat és az 1961. évi V. törvény sem tekintette kárnak a fondorlattal kieszközölt hitel nyomán keletkező anyagi veszteséget. Miután önmagában - haszonszerzési célzat és károkozás hiányában - a hitel csalárd, fondorlatos megszerzése nem minősült csalásnak, a hitelezők hatékonyabb védelme érdekében az Első Büntető Novella, a Btk. 384. §-ába önálló bűncselekményként iktatta be a hitelezési csalás tényállását.)

Vagyoni kárról akkor beszélhetünk, ha „*a vagyon helyzete kedvezőtlenebbé vált, ha tehát az a kérdéses esemény után értékében csökkent.*”⁷⁷

A kár fogalmát a 2012. évi C. törvény 459.§ (1) bekezdés 16. pontja - a korábbi 1978. évi IV. törvény 137.§ 5. pontjának I. fordulatával egyezően - akként határozza meg, hogy a kár „*e törvény eltérő rendelkezése hiányában a vagyonban okozott értékcsökkenés.*”

Csalás vonatkozásában a Btk. 373.§ (7) bekezdése értelmében azonban - új rendelkezésként⁷⁸ - kárnak kell tekinteni a „*az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is.*”. Megjegyzendő, hogy ez a szabály követi a kialakult ítélkezési gyakorlatot, mely szerint csalás az is, ha az elkövető fizetési szándék nélkül vesz igénybe szállodai szolgáltatást, mert ebben az esetben a meg nem térített ellenérték kár és nem elmaradt vagyoni előny.⁷⁹

Úgy vélem utalnom kell a 29/2007. BK vélemény azon rendelkezésére is, mely szerint a csalással okozott kár azzal az összeggel azonos, amelynek erejéig az elkövetőt a leplezett hiány (kár, vagyoni hátrány) tekintetében a jogszabályok szerint anyagi felelősség terheli. Ez az összeg azonban nem haladhatja meg a leplező magatartás folytán a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenés mértékét. A Btk. ezt azzal indokolja, hogy az idegen vagyon kezelésével megbízott személy, ha a rábízott vagyonban gondatlan bűncselekménnyel vagy egyébként bűncselekményt meg nem valósító módon gondatlanul hiányt (kárt, vagyoni hátrányt) okoz, illetve a vagyonban neki fel nem róható okból keletkezik hiány (kár, vagyoni hátrány), azért - attól függően, hogy a vagyonkezelés milyen jogviszonyon alapul -, a különböző felelősségi rendszerek szerint anyagi felelősséggel, kártérítési, megtérítési kötelezettséggel tartozik.

⁷⁵Angyal Pál: *A csalás i.m.*, 72-75., Schnierer Aladár: *A büntettekről és vétségekről szóló magyar büntető-törvény (1878. V. T. CZ.) magyarázata*, Budapest Franklin-társulat, (1893) 568-569. o.

⁷⁶Lőw Tóbiás: *i.m.*, 732-759. o.

⁷⁷Edvi Illés Károly: *i.m.*, 272. o.

⁷⁸A Régi Btk. kár fogalmára adott meghatározásból kiderül, hogy a kárnak nem képezi részét az elmaradt haszon, mivel a csalás tényállása kárról rendelkezik, nem pedig vagyoni hátrányról.

⁷⁹BH 2011. 127. számú eseti döntés

A csalás esetében a vagyon csökkenése lehet végleges, vagy ideiglenes jellegű is. Végleges jellegű abban az esetben, ha az nem térül(het) meg, míg ideiglenes, ha megtérül(het).

A megtérülés tekintetében is két lehetőség van. Az egyik amikor utólag jóváteszi a kárt az elkövető - ez azonban a bűncselekmény minősítését nem befolyásolja, csupán a büntetés kiszabása során vehető figyelembe,⁸⁰ - a másik pedig a tevékeny megbánás esete.⁸¹

Nincs jelentősége annak, hogy az elkövető esetleg korábbi bűncselekmények sértettjeinek vagyoni reparációjára fordítja a vagyont.⁸² A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint az sem feltétlenül szükséges, hogy a sértett vagyoni kára az elkövetőnél jelentkezzen, mint vagyoni előny.⁸³

A kár mértékének azonban jelentősége van több szempontból is, egyrészt az alaptényállás eleme -, így az szükséges a bűncselekmény befejezett alakzatának a megállapításához -, másrészt jelentősége van a bűncselekmény minősítése, és a büntetés kiszabása szempontjából is.⁸⁴

Ugyanakkor a kármérték meghatározása egyes esetekben problémát okozhat, ezek speciális szaktudást, jellemzően szakértő igénybevételét tehetik szükségessé.

A káron kívüli minősítő körülményekről is említést kell tennünk. Az egyik ilyen körülmény a bűnszövetség, mely fogalom meghatározásánál a törvény a szervezett elkövetés, mint a társadalomra veszélyesebb elkövetési magatartást értékeli, amikor a közreműködőknek, a bűnszövetség tagjainak megállapodása több bűncselekmény megvalósítását célozza anélkül, hogy minden egyes bűncselekmény végrehajtásának a részleteit megszerveznék.⁸⁵

A csalás elkövetője a tévedésbe ejtést vagy a tévedésben tartást jogtalan haszonszerzés céljából hajtja végre. Mivel jogtalan haszonszerzés a tényálláson belül célzat, a csalás eshetőleges szándékkal nem, csak egyenes szándékkal valósulhat meg.

Mindezeket túl a bűncselekmény tettese bárki lehet, vagyis a törvényhozó nem kíván meg speciális alanyt sem. A csalás passzív alanya az a személy, akit a tettes megteveszt. A passzív alany és a sértett személye

⁸⁰56/2007. BK vélemény III. pont 9. alpontja értelmében

⁸¹Btk. 29.§-a

⁸²BH 1994. 526. számú eseti döntés

⁸³EBH 2003. 841. számú eseti döntés

⁸⁴Lásd részletesebben 56/2007. BK vélemény

⁸⁵Blaskó Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Budapest Rejtjel Kiadó, (2003) 357. o.

azonos és különböző is lehet, a csalás sértettje az, akinél a kár bekövetkezik⁸⁶.

A nem természetes személy jogalany esetén kizárt a tévedésbe ejtés, illetőleg tévedésben tartás, hiszen ezeket a jogalanyokat legfeljebb kár érheti, és legfeljebb természetes személyen keresztül valósulhat meg a vagyonukat károsító rendelkezésre ösztönzés. Ennek azért van jelentősége, mert felmerülhet a csalás megállapítása azon esetekben is, amikor nem személyt, hanem például egy gépet „téveszt meg” az elkövető.

A bűncselekmény sértettje, és a passzív alany nem feltétlenül esik egybe, a jogelmélet⁸⁷ megállapíthatónak tartja a csalást, ha a passzív alany különbözik a sértettől. Ennek azért van gyakorlati jelentősége, mert az esetleges büntetőeljárásban a törvény a sértettnek, és nem a passzív alanyak biztosít jogokat.⁸⁸

Meg kell említenünk az *elhatárolási problémák* körét is. Általánosságban elmondható, hogy az együttesen elbírálásra kerülő bűncselekmények jelleg hasonlóságának megállapítása szempontjából a rendszeres haszonszerzésre törekvés mellett figyelembe kell venni a törvényi tényállások hasonlóságát, amely rendszerint a jog által védett érdekek, az elkövetési magatartás, és az elkövetési mód összevetése alapján határozhatók meg.⁸⁹

A gyakorlatban a leggyakrabban a csalás és lopás elhatárolása merül fel. A kialakult töretlen bírói gyakorlat szerint a lopás és a csalás tényállási elemei között a döntő elhatárolásnak - más ismérveken felül - az az alapja, hogy a csalási cselekményeknél a sértett önmaga rendelkezik a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás hatására a vagyon tárgy átadásáról, addig a lopásnál az elkövető a sértett tudta, beleegyezése nélkül jut az eltulajdonítani kívánt ingóhoz.

Bár nem szorosan az elhatárolási kérdésekhez kapcsolódik, de említésre méltó probléma az a körülmény is - mely egyébként korábban számos esetben eltérő megoldáshoz vezetett -, hogy az internetes hirdetéssel megvalósított csalás esetén az elkövetési magatartás - a megtévesztés - akkor (és ott) valósul meg, amikor (és ahol) a sértett megnyitja a honlapon megtévesztési szándékkal közzétett eladási ajánlatot.⁹⁰

⁸⁶BH 1998. 176. számú eseti döntés

⁸⁷Görgényi Ilona-Gula József-Horváth Tibor-Jacsó Judit-Lévay Miklós-Sántha Ferenc-Várad Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Budapest Complex Kiadó, (2007) 147. o.

⁸⁸A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 51.§-a

⁸⁹39/2007. BK vélemény

⁹⁰BH 2011. 332. számú eseti döntés értelmében a vádirat szerinti megtévesztés akkor történt, amikor az adott (konkrét) sértett az interneten szembesült a vádlott megtévesztő szándékkal internetre feltett és azáltal közvetített eladási ajánlatával. Ehhez képest a károsító magatartás kifejtése (a pénzátutalás) és az eredmény (a kár) bekövetkezte is értelemszerűen a sértett lakóhelyén történt. Ekként valamennyi esetben ez (az adott sértett lakóhelye) az elkövetés helye.

Lényeges, hogy amennyiben az elkövető a folytatólagos csalás egyes részcselekményeit tettesként, másokat részesként valósítja meg, terhére egységesen a súlyosabb tettesi alakzat állapítandó meg.⁹¹

A csalás kísérleti és befejezett alakzatának elhatárolása szempontjából az eredmény, a kár bekövetkezésének vagy elmaradásának van jelentősége. Amennyiben az elkövető a megtévesztő magatartást még nem kezdte meg, csak a feltételeket biztosította, előkészületről van szó, amely a csalás esetében nem büntethető.⁹²

Vannak a csalás törvényi tényállásához nagyon hasonló bűncselekmények is a Btk.-ban. A csalás nem kerül alaki halmazatba azokkal a bűncselekményekkel, amelyek hozzá képest speciálisak, mint például a befolyással üzérkedés⁹³, pénzhamisítás⁹⁴, költségvetési csalás, vagy gazdasági csalás. Halmazatba kerül azonban a magánokirat-hamisítással, akkor is, ha a hamis okiratot a csalás eszközeként használták fel⁹⁵.⁹⁶

A költségvetési csalás (régebben adócsalás) ugyancsak a csaláshoz közeli elkövetési magatartás. Nem költségvetési csalást, hanem csalást követ el az, aki a már befizetett általános forgalmi adót fiktív okirat felhasználásával visszaigényli. Ilyen esetben az adóhatóság már hozzájutott az adóbevételhez. Az elkövető a megtévesztés alkalmazásával eléri, hogy a sértett maga tesz olyan intézkedést, amelynek folytán károsodik.⁹⁷

Ilyen értelmű iránymutatást tartalmaz az 1/2006. Büntető Jogegységi határozat 1. pontja is. A határozat 2. pont értelmében adócsalást követ viszont el az általános forgalmi adó alanya, ha fiktív bizonylatok alapján valótlan adatokat közöl az adóhatósággal, s ennek eredményeként a befizetendő adó összegét csökkenti. Amennyiben viszont a fiktív bizonylatok felhasználásával történő adóelszámolás a törvény szerint fizetendő általános forgalmi adó összegének csökkentésén túlmenően jogszerűtlen adó-visszatérítést is eredményez, a költségvetési csalás mellett a visszatérítés összegére nézve (a költségvetési csalással halmazatban) a csalást is meg kell állapítani.

A Legfelsőbb Bíróság kimondta továbbá, hogy az internetes szolgáltató (mint közvetítő) székhelye, valamint a vádlott lakó-, illetve tartózkodási helye és bankszámlájának helye közömbös.

⁹¹BH 2012. 166. számú eseti döntés

⁹²Akác Zoltán-Berkes György-Belegi József-Katona Sándor-Kónya István-Márki Zoltán-Mészáros Róza-Molnár Gábor-Rabóczi Ede: *i.m.*

⁹³BH 1984. 253. és BH 1989. 388. számú eseti döntések

⁹⁴BH 1999. 198. számú eseti döntés

⁹⁵BH 1981. 42. és BH 1986. 49. számú eseti döntések

⁹⁶Dr. Akác Zoltán-Dr. Belegi József-Dr. Katona Sándor-Dr. Kónya István-Dr. Márki Zoltán-Dr. Mészáros Róza-Dr. Molnár Gábor-Dr. Soós László: *i.m.*

⁹⁷BH 1993. 218., 1993. 271. és 1993. 660. számú eseti döntések

Áru hitelbe vásárlása esetén a tartozás fedezetének elvonásával elkövetett bűntett - csalás helyett - csak akkor állapítható meg, ha az elkövetőt az áru megszerzésekor nem vezette csalási célzat, hanem tényleges gazdasági (kereskedelmi) tevékenység folytatása során később vonta el csalárdul a hitel fedezetéül szolgáló vagyont.⁹⁸

Más ingatlanának csalással történő elidegenítésekor a vagyon elleni bűncselekmény sértettje a kárt szenvedő eredeti tulajdonos. Az ingatlan továbbértékesítése során a jóhiszemű harmadik személlyel szembeni károkozó magatartás az előbbi bűncselekménnyel csupán látszólagos - alaki vagy anyagi - halmazatot alkot akkor, ha az elkövető az ügylet révén nem törekszik további, a már realizáltat meghaladó jogtalan haszon megszerzésére. Ellenkező esetben a különbözetként elért további haszon a jóhiszemű szerző oldalán bekövetkező újabb kár, amely a bűnhalmazat megállapíthatóságát indokolhatja.⁹⁹

Itt kívánok említést tenni még arról a problémakörrel is, mely az idegen vagyon kezelésével megbízott személy esetében merül fel a csalás megállapíthatósága tekintetében.¹⁰⁰ Az uralkodó joggyakorlat értelmében az idegen vagyon kezelésével megbízott személy azzal, hogy a sikkasztás, hűtlen kezelés vagy a szándékos rongálás által okozott hiányt (kárt, vagyoni hátrányt) a sértett megtévesztésével utóbb eltünteti vagy csökkenti, a sikkasztás, hűtlen kezelés vagy szándékos rongálás mellett a csalást nem követi el. Ha a anyag kezelés vétségének elkövetője a magatartása folytán a vagyonban bekövetkezett hiányt (kárt, vagyoni hátrányt) azért, hogy a különböző anyagi felelősségi rendszerek szerinti kártérítési, megtérítési kötelezettsége alól egészen vagy részben mentesüljön, a sértett megtévesztésével utóbb eltünteti vagy csökkenti, ezzel a fennálló hiány (vagyoni hátrány) felderítését meghiúsítja. Megakadályozza azt, hogy a jogosult vele szemben kártérítési, megtérítési igényét érvényesítse.

Ilyen esetekben a vagyonkezelő a anyag kezelés vétségét meghaladóan a csalás bűncselekményét is megvalósítja. Vitathatatlan ugyanis, hogy az elkövető két vagy több magatartása két vagy több törvényi tényállás keretei közé illeszkedik. A magatartások alapvetően eltérő jellegűek (gondatlanok, illetve szándékosak), időben is egymást követőek. Attól függően, hogy a vagyonkezelés, vagyonfelügyelet milyen jogviszony keretében történik, az anyagi felelősség mértéke, a vagyon tulajdonosa, a kártérítés jogosultja,

⁹⁸BH 1992. 679. számú eseti döntés

⁹⁹1/2005. BPJE és a BH 2007. 329. számú eseti döntés

¹⁰⁰A kérdést a 29/2007. BK vélemény szabályozza.

a sértett személye is eltérő lehet. Ha viszont a kezelésére bízott vagyonban gondatlan bűncselekménnyel, hanyag kezeléssel okoz hiányt (vagyni hátrányt), és ezt utóbb a sértett megtévesztésével eltünteti vagy csökkenti azért, hogy a kártérítési, illetve a megtérítési kötelezettsége alól egészben vagy részben mentesüljön, a hanyag kezelés vétsége és a csalás bűncselekménye bűnhalmazatban megállapítható.

Abban az esetben, ha az idegen vagyon kezelésével megbízott személy a reá bízott vagyonban gondatlanul - de bűncselekményt meg nem valósító módon - okoz hiányt (kárt, vagyni hátrányt), vagy ilyen hiány (kárt, vagyni hátrány) a vagyonban neki fel nem róható okból keletkezik, és ennek megtérítésére - a jogszabály rendelkezése vagy szerződésben vállalt kötelezettség alapján - köteles, amennyiben e hiányt (kárt, vagyni hátrányt) utóbb a sértett megtévesztésével eltünteti vagy csökkenti azért, hogy a kártérítési, illetve megtérítési kötelezettsége alól egészben vagy részben mentesüljön, a csalás bűncselekményét valósítja meg. A felelősség akkor is fennáll, ha a vétkes magatartás, amely a hiány (kárt, vagyni hátrány) bekövetkezésére vezetett, bűncselekményt nem valósít meg. Sőt a vagyonkezelő anyagi felelőssége fennállhat vétkességére tekintet nélkül akkor is, ha részéről felróható magatartás sem állapítható meg (pl. a veszélyes üzem működéséből eredő kárért való felelősség; a pénztáros, a pénz- vagy értékkezelő anyagi felelőssége, a leltárihiányért való felelősség stb.). Ilyen esetekben, ha a vagyonkezelő a vagyonban bekövetkezett hiányt (kárt, vagyni hátrányt) utóbb azért, hogy anyagi felelőssége alól egészben vagy részben mentesüljön, a sértett megtévesztésével eltünteti vagy csökkenti, a hiány (kárt, vagyni hátrány) felderítését megghiúsítja. Ezzel a leleplező, megtévesztő magatartásával a különböző felelősségi rendszerek szerinti - kártérítési, megtérítési igényét érvényesítse.

A vagyonkezelő tehát a reá bízott vagyonban bekövetkezett, a kártérítési, megtérítési kötelezettség folytán esetleg csupán átmenetileg fennálló hiányt (kárt, vagyni hátrányt) véglegessé teszi. Ily módon a vagyonban valóságos kárt okoz, és e magatartásával megvalósítja a csalás bűncselekményének törvényi tényállását. E bűncselekményben a büntetőjogi felelősségét meg kell állapítani.

Fontosnak tartom megemlíteni a 3/2009 BJE. határozatot is, mely egy korszakos probléma megoldását jelentette. A jogegységi döntés értelmében nem állapítható meg a csalás bűncselekményében a bűnössége annak a terheltnek, akinek a kölcsön felvételekor szándékában áll a kölcsön visszafizetése, és ennek a reális lehetősége is adott, de a hitel megszerzése érdekében a piaci alapú kölcsön folyósításának feltételei tekintetében a hitelintézetet tévedésbe ejti és a pénzügyi intézmény e megtévesztése folytán folyósítja részére az igényelt kölcsönt. Az ilyen cselekmény úgy, mint a gazdasági tevékenység gyakorlásához folyósítandó hitel nyújtása érdekében valótlan tartalmú okirat felhasználása esetén

hitelezési csalás büntettének minősülhet.

A hitelintézet megtévesztésével megszerzett pénzkölcsön rendszeres törlesztése, illetve visszafizetése általában a visszafizetési szándék komolyságára és a károkozási szándék hiányára utal.

Ha a hitelnyújtás nem piaci feltételek mellett történik, hanem arra valamely gazdaságpolitikai célból az állam vagy más szervezet által támogatott kedvezményes feltételekkel és/vagy céljelleggel került sor, akkor a cselekmény rendszerint a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése büntettének, illetve az Európai Unió pénzügyi érdekei megsértése büntettének minősülhet, és a csalás megállapítására csak akkor kerülhet sor, ha a csalás büntetési tétele a hivatkozott bűncselekmények büntetési tételénél súlyosabb.

A 3/2011 BJE. határozatot is meg kell említeni, mely a gyakorlatban nyújt segítséget a bűncselekmények helyes beminősítéséhez. A határozat értelmében a részesi cselekmények, amelyek a folytatólagosság körébe nem vonható több ugyanolyan tettesi alapcselekményhez kapcsolódnak akkor sem alkotnak folytatólagos törvényi egységet, ha a részesi magatartások kifejtésére rövidebb időszakon belül került sor, a részesi akarat-elhatározás egységes volt, és a tettesek cselekményei is rövid időközökkel ugyanazon sértett sérelmére valósultak meg. A részes bűncselekményeinek rendbelisége és minősítése a tettesi alapcselekményekhez igazodik.

Amennyiben a felbújtó rendszeres haszonszerzésére törekedve több tettest bír rá ugyanolyan vagy hasonló egy-egy olyan bűncselekmény elkövetésére, amelynek az üzletszerű elkövetés a minősítő körülménye, e minősített esetért felelősséggel csak akkor tartozik, ha az üzletszerűség a tettesi bűncselekmény tekintetében is megállapítható. Egyébként a felbújtó ilyen magatartása kizárólag a büntetés kiszabása körében értékelendő. Ez az elv értelemszerűen vonatkozik arra az esetre is, ha a többszöri felbújtás olyan alapcselekményeket vált ki, amelyeket társtettesek nem üzletszerűen követnek el, továbbá arra a bűnsegédre is, akinek cselekménye nem üzletszerűen elkövetett tettesi alapcselekményekhez kapcsolódik.

4. A csalás német szabályozása

A teljesebb kép érdekében úgy gondolom szükséges a csalás német szabályozásának vázlatos bemutatása is, mivel a magyar jogrendszer számos ponton hasonlóságot mutat a magyar jogrendszerrel.

A német Btk. Különös Részének felépítése a klasszikusnak tekinthető magyar felosztáson túl sajátos jegyeket hordoz, ugyanis vannak olyan fejezetek, amelyek átfogó névvel illetik a több bűncselekményt

felölölő fejezetet, ugyanakkor vannak olyan fejezetek is, amelyeket a jogalkotó egy-egy bűncselekmény vagy bűncselekmények nevével jelez.¹⁰¹

A csalás ez utóbbi körhöz tartozik, mivel fejezetcímként a „Csalás és Hűtlen kezelés” nevet viseli, rendszertanilag pedig a Különös Rész XXII. fejezetében található. Másrészt a fejezetben csalás jellegű, de annak speciális tényállási elemekkel bővített változatait is megtalálhatjuk, többek között a számítógépes csalást.¹⁰²

A német normaszöveg ahhoz, hogy a csalás megállapítható legyen megköveteli a jogtalan gazdagodásra törekvést. A vagyoni előnynek jogtalannak kell lennie, ami azt jelenti, hogy a gazdagodás a fennálló vagyoni renddel ellentétes, arra az elkövetőnek semmiféle jogos és esedékes igénye nincs. Abban az esetben, ha a gazdagodással megcélzott vagyonra bármiféle jogi alapja van az elkövetőnek, az kizárja a gazdagodás jogellenességét, vagyis a bűncselekmény megállapíthatóságát.¹⁰³

A Német Btk. 263a§-a szerint számítógépes csalást követ el az, *„Aki azzal a szándékkal, hogy saját magának vagy harmadik személynek jogtalan vagyoni előnyt szerezzen, másnak vagyoni hátrányt okozva, hogy egy adatfeldolgozási művelet eredményét - program helytelen változtatása, helytelen vagy hiányos adatok használata, adatok jogosulatlan használata által vagy más módon - jogosulatlanul befolyásol 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”*¹⁰⁴

Ebből a speciális, „számítógépes csalás” elnevezésű tényállásból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az gyakorlatilag nem az internetes csalások, hanem inkább a magyar Btk.-ban információs rendszer elleni bűncselekmények tárgykörébe vonható tényállásokkal mutat hasonlóságot.

5. A csalás osztrák szabályozása¹⁰⁵

Említést kell tennünk továbbá az osztrák szabályozásról is, tekintettel arra, hogy a magyar jogrendszer - köszönhetően a földrajzi közelségnek, a részben közös történelmi múltnak - az osztrák jogrendszerhez kötődik.

Napjainkban egyeduralkodóvá vált az az álláspont, amely a csalás bűncselekményének vagyon elleni jellegét ismeri el, és így van ez az osztrák Büntető Törvénykönyvben is.

¹⁰¹Madai Sándor: *i.m.*, 159. o.

¹⁰²A német Btk. 263a. §

¹⁰³Madai Sándor: *i.m.*, 175-176. o.

¹⁰⁴A német normaszöveg fordítását feleségem végezte el.

¹⁰⁵Madai Sándor: *i.m.*, 185-205. o.

Feltétlenül megjegyzendő, hogy az osztrák jogalkotó a csalás bűncselekménye vonatkozásában az alap-, illetve minősített esetek között nem tesz különbséget, hanem külön tényállásban szabályozza az alapesetet és a minősített eseteket. Az osztrák Btk. 146.§-a szabályozza a csalást, mely szerint: *„Aki azzal a szándékkal, hogy a megtévesztett magatartása által maga, vagy egy harmadik személy jogtalanul gazdagodjon, valakit tényekre vonatkozó megtévesztés által arra bír rá, hogy olyan valamit tegyen, eltűrjön vagy ne tegyen, amivel ő vagy más vagyonában károsodik, 6 hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy 360 napi tételig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.”*

Mind a magyar, mind a német tényállás felépítésétől megkülönbözteti az osztrák szabályozást az, hogy külön nevesítve szerepel a tévedésbe ejtés, illetve a tévedésben tartás, mint elkövetési magatartás, ezzel szemben az osztrák megoldás csak annyit rögzít, hogy „megtévesztés által” kell, illetve lehet a csalást elkövetni.

A német dogmatikában a kárt okozó magatartás a „vagyonai rendelkezés” megfogalmazással került megjelölésre. Ezen cselekményt az osztrák büntetőjog a magyar és német törvénnyel szemben szokatlan, *tegyen, eltűrjön vagy ne tegyen* kifejezésekkel rögzíti, melyhez hozzáteszi, hogy *„amivel ő vagy más vagyonában károsodik”*.

Az osztrák szabályozás minden olyan viszonyt vagyonnak tekint, mely gazdaságilag számba vehető, és értékkel bíró relációban nyilvánul meg,¹⁰⁶ vagyis az osztrák kár fogalom is a vagyon gazdasági- materiális fogalmából indul ki. Az osztrák szabályozás szerint - összhangban a magyar szabályokkal - azonban a cselekmény megvalósulásához elegendő az eshetőleges szándék megléte is, szemben a német jogszabályokkal.¹⁰⁷

6. A csalás közösségi dimenziója¹⁰⁸

A Maastrichti Szerződéssel létrejött Európai Unióban a büntetőjogi normaalkotás a III. pillérben kapott szerepet. Ez a pillér azonban nem kizárólag a büntetőjog számára lett létrehozva.¹⁰⁹

A Lisszaboni Szerződés az Unió hárompilléres szerkezetét megszüntette, és a korábbi III. pillér alapvetően kormányközi jellegű döntéshozatali eljárásai és sajátos jogforrásai átadták a helyüket az Unió általános

¹⁰⁶Madai Sándor: *i.m.*, 193. o.

¹⁰⁷Madai Sándor: *i.m.*, 196. o.

¹⁰⁸Madai Sándor: *i.m.* 231-249. o.

¹⁰⁹Belügyi és Igazságügyi Együttműködés. Várnay Ernő-Papp Mónika: *Az Európai Unió joga*, Budapest CompLex, (2010) 58. o.

rendjének.¹¹⁰

A III. pillér keretében megvalósult közös szabályozás két csoportba sorolható, az egyik az EU pénzügyi érdekeinek sérelmére elkövetett bűncselekmények, a másik az országhatárokat átlépő, nemzetközi bűnözés elleni fellépés.¹¹¹

A pénzügyi érdekek védelme kifejezés alatt általában a csalás jellegű cselekményeket érthetjük, mivel a PFI-Egyezmény az „Európai Közösségek pénzügyeinek védelméről” szinte kizárólag a csalással foglalkozik.¹¹²

Az Európai Közösségek Alapító Szerződése egyértelműen utal a csalás elleni küzdelemre: *„A Közösség és a tagállamok küzdenek a csalás és a Közösség pénzügyi érdekeit sértő minden egyéb jogellenes tevékenység ellen, az e cikknek megfelelően meghozandó olyan intézkedésekkel, amelyeknek elrettentő hatásuk van és hathatós védelmet nyújtanak a tagállamokban.”*¹¹³

A Tanács 1994. december 06-ai határozata deklarálta, hogy a büntetőjog eszközeit is be kell vetni a Közösség pénzügyi érdekeit sértő magatartások ellen, és a tagállami büntetőjogi normák egységesítésére közös stratégiát kell alkotni.¹¹⁴ Ennek eredményeként született meg az Európai Tanács 1994. június 12-ei határozata a Közösség pénzügyi érdekeinek védelméről, amely előremutató elképzeléseket fogalmazott meg a büntetőjogi jogközelítést illetően.¹¹⁵

Kiemelt jelentősége van a Tanács 2988/95/EK Euratom rendeletének, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről (PFI rendelet¹¹⁶). A rendelet a pénzügyi érdekek védelmének határát a közigazgatási jogi szankciók oldaláról közelíti meg, és nem határoz meg büntetőjogi eszközöket a probléma megoldása érdekében.

A preambulumban utal a csalás hangsúlyos szerepére, azonban a hazai értelemben vett csalásnál egy tágabb kör értendő alatta, ugyanis a norma a *szabálytalanság* kifejezést használja helyette, és definiálja azon magatartásokat, amelyek e fogalom alatt értendők.

¹¹⁰Várnay Ernő-Papp Mónika: *i.m.* 76. o.

¹¹¹Madai Sándor: *i.m.*, 236. o.

¹¹²Madai Sándor: *i.m.*, 237. o.

¹¹³325. (korábban 280.) cikk

¹¹⁴OJ C 355 1994. 12. 14.

¹¹⁵Farkas Ákos: *A büntetőjogi együttműködés sajátosságai az Európai Unióban*, Jogtudományi Közlöny, 1999. évi 9. szám 388. o.

¹¹⁶OJ L 312. 1995. 12. 23.

A mai napig azonban az internetes csalás vonatkozásában tudomásom szerint semmilyen érdemi döntés nem született.

Az Európai Unió együttműködés körében kell szót ejtenem az Eurojustról. Az Eurojust hatásköre ugyanis kiterjed többek között a számítógépes bűncselekményekre is.

Az Eurojust célja az igazságügyi hatóságok közötti együttműködés támogatása és erősítése a határon átnyúló súlyos, az Európai Uniót érintő bűncselekmények elleni küzdelem. (pl.: jogsegélyek felgyorsítása stb.) Az együttműködés támogatása egyebekben úgynevezett „meetingek” keretében zajlik. A „Level I. meetingen” valamennyi nemzeti tag, a „Level II. meetingen” az érintett tagok, a „Level III. meetingen” az érintett tagállamok, illetve a nyomozó hatóságok képviselői és ügyészek vesznek részt.

Egy hatékony felderítést segítő szervezetről van szó, ugyanis 2013. január 01. és 2013. augusztus 31. között példának okáért 276 csalásos ügyben nyújtottak segítséget a nyomozó hatóságoknak.

Az Európai Parlament és Tanács 2014/14/EU irányelve is fontos, amely a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról szól. Létrehozásának indoka az volt, hogy a bizonyítékok megszerzéséről és átadásáról szóló 2003/577/JHA és a 2008/978/IB kerethatározatok bonyolult rendszert képeztek. Ezen kívül a stockholmi programnak megfelelően a kölcsönös elismerés elvén alapuló átfogó bizonyításfelvételi rendszer létrehozása is cél volt.

Az európai nyomozási határozat egy vagy több konkrét nyomozási cselekmény elvégzése végett adható ki, célja a végrehajtó államban történő bizonyítékgyűjtés. Gyakorlatilag az eljárás lefolytatásához szükséges tárgyaknak, dokumentumoknak vagy adatoknak a végrehajtó államból való megszerzésének céljából lehet kibocsátani.¹¹⁷

Ami a gyakorlat szempontjából lényeges, hogy a végrehajtó hatóság az európai nyomozási határozat elismerésére vagy a végrehajtására vonatkozó döntést a lehető legrövidebb időn belül, legkésőbb 30 nappal az illetékes végrehajtó hatóság általi átvételét követően meghozza. A végrehajtó hatóság késedelem nélkül, de legkésőbb 90 nappal a döntés meghozatalát követően végrehajtja a nyomozási cselekményt¹¹⁸. Éppen ezért úgy vélem, hogy a gyakorlat szempontjából hasznos lehet az alkalmazása.

¹¹⁷Kibocsátásának vannak korlátai, ezeket a 4. cikk tartalmaz.

¹¹⁸Természetesen a végrehajtás megtagadható, ennek okait azonban nem kívántam jelen dolgozatomban részletezni.

7. Nemzetközi kitekintés

Úgy gondolom szükséges a nemzetközi viszonylatokról is pár szót ejtenem. Az Európa Tanács is felismerte a szükségességét a számítástechnikai bűncselekmények elleni fellépésnek. A nyolcvanas évek második felében létrejött egy szakértői bizottság, amelynek a feladata volt a fenyegetettség felmérése, a számítástechnikai bűncselekmények veszélyének prognosztizálása, jövőbeni változásának becslése. Ennek eredményeképpen a testület 1990-ben egy ajánlást bocsátott ki, amelyben nem általánosan megfogalmazott bűncselekmények (deliktumok) szerepeltek, hanem azon inkriminált magatartások kerültek listázásra, amelyek ismertté váltak korábban a számítógépes környezetben. Az új típusú számítástechnikai bűncselekmények jellemzője volt, hogy a cselekmények nem maradtak az országhatárokon belül. Ezt felismerve került sor hosszú előkészítés után 2001. november 23-án Budapesten az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének (Cybercrime Egyezmény) aláírására. Az Egyezményt a 2004. évi LXXIX. törvény hirdette ki Magyarországon. A törvény 8. cikke szól a számítógéppel kapcsolatos csalásokról. Eszerint *„Minden Szerződő Fél megteszi azon jogalkotási és egyéb intézkedéseket, melyek ahhoz szükségesek, hogy belső jogával összhangban bűncselekménynek minősüljön a másnak jogosulatlanul és szándékosan történő vagyoni károkozás, amelyet*

a) számítástechnikai adatok bármilyen bevitelével, megváltoztatásával, törlésével vagy megsemmisítésével,

b) a számítástechnikai rendszer működésébe való bármilyen beavatkozással, anyagi haszon saját vagy más részére történő jogosulatlan megszerzésének céljából követnek el.”

Hasznosnak tartom megemlíteni az Association of Chief Police Officers-t is (ACPO, vezető rendőrtisztek szövetsége), amely egy nagy-britanniai szakmai fórum. A célja összehangolni a rendvédelmi erőforrásokat és megosztani egymás között a különböző szakmai tapasztalatokat és legjobb gyakorlatot, ezáltal elősegítve a hatékony rendvédelmi munkát.

Ennek érdekében az ACPO irányelveket fogalmazott meg a digitális bizonyítékok rögzítésének, begyűjtésének és elemzésének módszertanát illetően. Bár a nagy-britanniai szervezet előírásai nyilvánvalóan semmilyen hatállyal nem bírnak a magyar jogrendszerben, szakmai ajánlásai mégis iránymutatóak lehetnek. Ennek megfelelően az ACPO irányelveket széles körben alkalmazzák az Egyesült Királyságon kívüli nemzeti és nemzetközi nyomozóhatóságok is.

8. Az internetes csalások és az internet felhasználásával elkövetett bűncselekmények típusai

Az amerikai National Consumer League 119 szerint az internetes csalás legjellemzőbb területei a következők:

- Online aukció vagy vásárlás - rosszul bemutatott vagy el nem küldött tárgyak
- Hardver-, szoftvervásárlás - rosszul bemutatott vagy el nem küldött számítástechnikai cikkek
- Nigériai ajánlat és variációi¹²⁰
- Internet-hozzáférés - meg nem rendelt vagy meg nem kapott szolgáltatások kiszámlázása
- Szolgáltatásvásárlás - ingyenesnek feltüntetett vagy meg nem rendelt szolgáltatás után a bankszámla vagy telefonszámla terhelése (gyakori felnőtt tartalmak esetén)
- Otthoni munkavégzés - várható nyereségre vonatkozó hamis ígérek
- Kölcsönök, hitelkártya-ajánlatok, üzleti ajánlatok - várható nyereségre vonatkozó hamis ígérek¹²¹

Úgy gondolom, hogy a gyakorlati tapasztalataim alapján az internetes csalásokat, illetve az internet felhasználásával elkövetett - jellemzően vagyon elleni bűncselekményeket - az alábbiak szerint lehet csoportosítani:

a) Az internetes vásárlás

A csalók „aranybányája” az online apróhirdető, vásárlást lehetővé tevő oldalak. Sok csaló specializálta magát az olyan apróhirdetési oldalakra, ahol nem kell a feltöltésért külön összeget kifizetni, az eladásból jutalékot fizetni a portált üzemeltető cégnek, gyakorlatilag minimális befektetéssel rövidtávon jutnak nagy bevételhez.¹²²

Véleményem szerint ezen típusú cselekmények is két további alcsoportra osztható az alábbiak szerint:

¹¹⁹Amerikai Fogyasztóvédelmi Szervezet

¹²⁰Az egyik legelterjedtebb internetes csalási módszer a "nigériai ajánlat" különböző formákban közel húsz éves múltra tekint vissza. Először levélben majd faxon terjedt, és újabban e-mailen. A feladó általában a címzettet arra kéri, hogy segítsen egy jelentős összeget - legtöbbször több tízmillió dollár - kijuttatni Afrika valamelyik országából. Az ilyen küldemények a nagy pénz ígéretével csábítják áldozataikat, akiknek semmilyen, vagy csak minimális erőfeszítést kell érte tenniük. Ha az érintett válaszol a levélre, hamarosan újabb e-maileket kap, melyekben tájékoztatják, hogy a jutalék (lottó esetében a nyereség) utalása érdekében különböző jogcímenek (külföldi adó, ügyvédi munkadíj, egyéb díjak stb.) előleget kell fizetnie. A kért összeg átutalását követően a becsapott személyek hiába várják a nagy összeg megérkezését, a csalók többé nem jelentkeznek. Ezzel kapcsolatban angol nyelven a National Consumers League (NCL) amerikai fogyasztóvédő szervezet lapjain bővebben lehet informálódni. (<http://www.fraud.org/tips/internet/nigerian.htm>)

¹²¹A <http://www.biztonsagosinternet.hu/tippek/internetes-csalasok-scam> internetes honlap 2014. 09. 15. -i állapota szerint.

¹²²A <http://mno.hu/penzesjog/igy-megy-a-csalas-az-aprohirdeto-oldalokon-1216532> internetes oldal 2014. 09. 18. -i állapota.

- egyszerű cselekménnyel megvalósított internetes vásárlás
 - terméket nem küldő eladó
 - értéktelen terméket küldő eladó
 - hamisítványt küldő eladó
 - csereterméket nem küldő felhasználó
- összetett cselekménnyel megvalósított internetes vásárlás
 - autóvásárlásokra vonatkozó ajánlat
 - jó befektetésnek ígérkező ajánlatok
 - „összetett vásárlások”

Az aukciós csalások esetében tipikusnak mondható, hogy az elkövető egy teljes jogú státuszú felhasználó segítségével egy nem létező termékeket hirdet meg általában a piaci árnál jóval alacsonyabb áron, majd az aukció sikeres lejárta követően a vásárlót a vételár vagy annak valamely részének átutalására veszi rá, miközben a kifizetett vagy leelőlegezett terméket nem küldi. Több esetben előfordul az is, hogy a termék kifizetése után nem a terméket, hanem valamilyen értéktelen dolgot küldött postai úton az elkövető.¹²³

aa) Egyszerű cselekménnyel megvalósított internetes vásárlás:

Az egyszerű cselekménnyel megvalósított internetes vásárlások alatt azt értem, amikor egy személy elkövető az interneten feladott hirdetésével egy személyt károsít meg. (Pl.: vaterán telefon eladás¹²⁴) A bűncselekménytípusra jellemző, hogy a csalók jellemzően banki előre utalással kérik a termék árát kifizetni, melyeket aztán bankautomatákon keresztül vesznek fel a bankszámláikról. Gyakran több megyét érint a sértettek lakóhelye, melyek általában egy IP cím - vagy változó IP cím esetében egy felhasználó - irányába mutatnak.

Ezen típusú bűncselekmények nyomozásában a legnagyobb segítséget éppen ezért az IP címek és bankautomaták kamerafelvételei jelentik. Ezek a körülmények ugyanakkor bizonyítási nehézséget is jelentenek, melyekről azonban dolgozatomban későbbi részében kívánok részletesebben említést tenni.

¹²³A jellemzők részben a Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: *Az online piacon elkövetett visszaélések felderítéséhez kiadott kézikönyv*, allegroup.hu.kft., internetes kiadvány 2014. október 22-i állapota alapján kerültek kiegészítésre.

¹²⁴Sajnálatos módon sógorom intelmeim ellenére egy ilyen cselekmény áldozata lett. Az interneten egy Iphone készüléket kínált eladásra - mint utóbb kiderült az ország nyugati felében régóta ismert - elkövető kedvező áron. Természetesen a „kedvező” ajánlatnak nem tudott ellenállni, és ezzel 46.000,- Ft kára keletkezett.

A *terméket nem küldő eladó* altípusú bűncselekmény esetében általában jelentős sértetti körrel kell számolnunk. A bűncselekményt tipikusan kevés értékeléssel¹²⁵ rendelkező felhasználók követik el. Jellemzően népszerű márkás termékeket (pl.: iPhone készülékeket) kínálnak eladásra a piaci árnál jóval kedvezőbb áron, melyet végül jellemzően nem küldenek meg a sértettnek. Jellemző továbbá, hogy az eladó hosszabb időre ígéri a szállítást, majd különböző kifogásokat talál ki, hogy miért nem teljesíti a szállítást.¹²⁶

Az *értéktelen terméket küldő eladó* altípusú bűncselekmények jellemzően kis számúak, ekkor a vevő ugyan kap egy csomagot, de az nem a kifizetett termék, hanem valamilyen értéktelen dolog(pl.: műszaki cikk helyett tégl).¹²⁷

A *hamisítványt küldő eladó* altípusú bűncselekmények jellemzően szintén kis számban fordulnak elő. Rokonítható az előző altípussal, de itt a lényeg a hamisítványon van, ami nem feltétlenül jelent értéktelen terméket (pl.: az eredeti festmény helyett másolatot küld).¹²⁸

A *csereterméket nem küldő felhasználó* altípusú cselekmények jellemzően ugyancsak kisebb számban fordulnak elő. Ezen cselekmények esetében az eladó és vevő az üzenetváltások során cserében egyeznek meg. Általában az egyik fél elküldi a terméket, miközben azért cserébe nem kap, vagy értéktelen terméket kap. Ennek az altípusnak fontos jellegzetessége, hogy vásárló is elkövetheti.¹²⁹

ab) Összetett cselekménnyel megvalósított internetes vásárlás:

Ezzel szemben az *összetett cselekménnyel megvalósított internetes vásárlások* esetében egy szervezettebb elkövetői kör, jellemzően több főből álló társaság követi el a bűncselekményt. Közös jellemzője ezeknek a cselekményeknek, hogy jellemzően nagyobb összegre követik el a bűncselekményeket, és amennyiben aukciós oldalon kerül sor az elkövetésre, akkor az eladók jelentős számú pozitív értékeléssel rendelkező felhasználók.

¹²⁵A „pozitív értékelések” szerepe óriási az aukciós oldalakon, hiszen minél több sikeres aukciót bonyolított valaki, annál inkább megbízhatónak tűnik a vele üzletelni kívánó felhasználók szemében. Ez az üzleti életben is így van, hiszen ha belegondolunk mi is egy ismertebb, régebb óta sikeresen működő céggel szívesebben kötünk üzletet, mivel megbízhatóbbnak ítéltjük. A csalók éppen ennek a bizalomnak a megszerzésére törekszenek. Dolgozatomban későbbi részében erre még részletesebben ki fogok térni.

¹²⁶Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: *i.m.*

¹²⁷Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: *i.m.*

¹²⁸Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: *i.m.*

¹²⁹Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: *i.m.*

A bűncselekménytípusra jellemző továbbá, hogy a csalók banki előre utalással kérik a termék árát kifizetni és a megvett terméket „váratlan körülmény miatt” nem postázzák a vásárlónak.¹³⁰

Az ilyen típusú cselekményeknek több oka is lehet. Jellemzően a felhasználó más számára értékesíti a terméket, vagy a felhasználó adósságspirálba keveredik, esetleg a felhasználó belebukik a rendelésbe.¹³¹

Ebbe a körbe sorolnám példának okáért az *autóvásárlásra kért, vagy jó befektetésnek ígérkező ajánlatokat* is, mivel ezek is jellemzően sokkal összetettebb cselekmények, mint az egyszerű telefonos hirdetéses csalások. A bűncselekmények ezen altípusára jellemző továbbá a nagyobb sértetti kör is.

Ide tartozhat még az általunk „*Összetett vásárlásnak*” elnevezett esetkör is, mely jellemzően több országot érintő bűncselekményeket jelent, éppen ezért a nyomozás is igen nehézkes, mely problémákról szintén a későbbiekben tesztek említést.

Erre az altípusra jó példa lehet a kollégám gyakorlatából az a bűnügy, melyben¹³² egy amerikai domaincímmel bejelentett honlapon egy Londonban bejegyzett, londoni székhellyel rendelkező cég harmadik országbeli bankszámlájára utalták a sértettek az elkövetők által megjelölt vételárat.

A Jogi Fórumon¹³³ egy érdekes esetről olvastam, amelyet szeretnék megosztani. A tényállás szerint a sértett egy digitális kamerát hirdetett eladásra, amire külföldi vevő jelentkezett, először lengyelül, majd angolul kommunikáltak. A vevő azt kérte, hogy Nigériába küldje a sértett a csomagot. Egy nappal később a sértett egy teljesen hitelesnek tűnő levelet kapott a HSBC Banktól, miszerint a 200 Euró vételárat elutalták a számlájára, ám csak akkor írják ténylegesen jóvá, ha a csomagot elpostázza és a csomagazonosítót elküldi a Banknak. A sértett elküldte a csomagot, a Banknak pedig továbbította a kért adatokat, válaszuk a Bank jelezte, hogy elutalják

¹³⁰A vatera Biztonsági Csoport által kiadott tanulmányban ebbe a körbe sorolt jogeset a „WEBARUHAZ2” néven említett jogeset, melyben három pozitív visszajelzés mellett az elkövető nagyon rövid idő alatt több mint kétszáz terméket értékesített mintegy százhatvan vásárlónak. Jellemzően egy népszerű márkás terméket, Convers cipőt árult az elkövető a piacinál jóval kedvezőbb áron.

¹³¹A jellemzők részben a Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: i.m. 2014. október 22-i állapota alapján kerültek kiegészítésre.

¹³²A büntetőügyben a nyomozás jelenleg még folyamatban van, így az ügy számát nem kívánom megadni.

¹³³A <http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15.-i állapota

a pénzt. Következő reggel a sértett kapott egy e-mailt a vevőtől, hogy a 200 Euro helyett 340 Eurot vett le a bank a számlájáról és csak akkor kapja meg a vételárat, ha elutalja a különbözetet, azaz 140 Euro-t. Hosszas kutakodás után a sértett rájött, hogy a Bank e-mail címe mögött van egy másik cím, ami az eredeti küldőé lehet. Ez a cím pedig egy ismert csalóé volt...

a) Az internet segítségével bonyolított megállapodás

Ezekre a ritkán előforduló bűncselekményekre az jellemző, hogy interneten keresztül levelezve jutnak megállapodásra az ügylet érintettjei, majd később megerősítik írásban is a megállapodást. A gyakorlatban itt az elkövetés helye merülhet fel problémaként.¹³⁴

b) Az internet segítségével bonyolított fizetések

Ez a csoport szintén gyakori, mindenki által jól ismert része az internetes csalásoknak, ugyanis jellemzően az interneten vásárolt termékek kifizetése is az internet igénybevételével, „netbankon” keresztül történik meg.

Az egyik tanulságos esetre kívánom felhívni dolgozatomban a figyelmet, melyet a rendőrség internetes honlapján tettek közzé. Az elmúlt évben a rendőrség nevével visszaélve támadták meg állampolgárok számítógépét számítógépes vírusok segítségével. A vírus fő tulajdonsága az volt, hogy a számítógépet zárolta és tájékoztatta a tulajdonost erről. A zárolás oka a „nem engedélyezett kibernetikus aktivitás” volt, melyet - az üzenet szerint - a „Magyar Rendőrség” vagy a „Nemzeti Nyomozóiroda Kiberbűnözés Elleni Osztálya” hajtotta végre. Az üzenet gyanúsán rossz magyarsággal „tájékoztat” arról, hogy a blokkolás feloldása, valamint a büntetőeljárás elkerülése érdekében a számítógép tulajdonosok, utaljanak át 20.000 vagy 25.000 Ft-ot egy megadott átutalási rendszeren keresztül.¹³⁵

c) Személyes megállapodás és utalás

Kapcsolódhat az előbbi típushoz, de képezhet új típusú bűncselekményt is. Ezen bűncselekmények esetén az elkövetésekor ténylegesen jelenlévő, személyes kapcsolaton alapuló

¹³⁴A kollégám egyik ügyében merült fel az a körülmény, hogy a sértett gépjárművel hazafelé tartott az autópályán Budapestről Debrecenre, majd az autópályán küldött e-maileken keresztül jutott megállapodásra a terhelttel. Az ügyben az elkövetés helyének megállapítása okozott problémát.

¹³⁵A <http://police.hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/aktualis/interneten-terjedo-csalas> internetes honlap 2014. 09. 15.-i állapota.

megállapodást követően történik meg az internetes netbankon keresztül az utalás.

d) Az interneten szerzett adatokkal visszaélés

A bűncselekmények ezen típusánál az internetes adathalászat eredményeként megszerzett példának okáért a bankkártyák számának és CVC biztonsági kódjának felhasználásával követnek el vásárlásokat az interneten.¹³⁶

A gyakorlatom során egy igen érdekes esettel találkoztam. Ebben az ügyben egy Horvátországban konferencián tartózkodó orvos - miután hazatért - tett feljelentést, mely szerint vélhetően a konferencia során a bankkártyájának adatai illetéktelen személyek birtokába kerültek, mivel Indiában, Mumbay-ban az eBay-en keresztül különböző termékeket vásároltak a nevében. Ezen ügyben is számos probléma merült fel a nyomozás során, melyeket szintén dolgozatomban későbbi részében fogok kifejteni.

e) Az internetet a csalás hátteréhez használják, nem a cselekmény elkövetéséhez

Ez a típus gyakran kapcsolódik az összetett cselekménnyel megvalósított internetes vásárlásokhoz az alábbiak miatt. Tény, hogy manapság az informálódásra nagyrészt az interneten kerül sor. Böngészők segítségével gyakorlatilag igen hamar rengeteg információhoz juthatunk a keresett témával kapcsolatban. Ez az „információ dömping” természetesen egy újabb lehetőséget nyit a csalók számára is, ugyanis az interneten gyakorlatilag bármilyen adatot meg lehet jeleníteni - pl.: hamis honlapot gyártanak, mondjuk egy szállítványozási céghez, -, ezért igen könnyen hozhatnak létre olyan hátteret, amely a bűncselekmény elkövetéséhez nyújthat segítséget számukra, hiszen bizalmat kelthet a potenciális sértettben.¹³⁷

Könnyen elképzelhető az is, hogy a bűnelkövetők létező cégnek adják ki magukat a honlapon olyan cég nevében, melynek nincs saját honlapja.¹³⁸

Jellemzője ezen cselekménynek az is, hogy a cégszemélyek valóságosak, így a potenciális sértettek „informálódása” egy működő cégre fog utalni, és máris nagyobb bizalommal fognak az üzlet megkötésében részt venni.

¹³⁶ A <http://www.zsaru.hu/content/ellopott-csillagrombol%C3%B3-0> internetes honlapon közzétett történet szerint volt olyan bűntetőügy, melyben az utazási irodát vagy aukciós portált hoztak létre, hogy az ott vásárlók bankkártyaadatát megszerezzék

¹³⁷ A http://hvg.hu/itthon.bunugy/20121127_Fedocegeket_alapitottak_a_kartyaadatok_lo internetes honlapon közzétett történet egy román bűnszövetkezetéről szól. Ez a szervezet például egy informatikai céget alapított a csalás végrehajtása érdekében.

¹³⁸ A <http://www.zsaru.hu/content/ellopott-csillagrombol%C3%B3-0> internetes honlapon közzétett történet szerint volt egy bűntetőügy, amelyben használt gépkocsikat kínált eladásra egy férfi áron alul, mondván, külföldön munkát kapott, és sürgősen túladna a kocsiján. A vevők, akik átutalták neki a kért összeget, még egy szállítványozási álcégen keresztül követni is tudták az autó útját, ami persze soha nem érkezett meg. Közel száz sértettje volt az ügynek.

Ebbe a pontba sorolható véleményem szerint az az esetkör is, ami az okmányok hamisíthatóságának könnyítését is okozza. Erre jók a számítógépes photoshop programok is, ráadásul gyakran a magánszemélyek közötti levelezések során iratokat csatolnak az e-mailhez, melyekre igen könnyen rászkennelhető az aláírás.

a) Jutalék csalás¹³⁹

Ezt a típusú cselekményt elsősorban az internetes aukciós oldalak sérelmére követik el oly módon, hogy a díjfizetés elkerülése érdekében hamis, megtévesztő adatokkal regisztrálnak az elkövetők.

Később ezek a bűncselekmények jellemzően átfordulnak a „hagyományos” vevők megkárosítására irányuló cselekménnyé.

9. A számítógépes bűncselekmények felderítésének nehézségei¹⁴⁰

Ahhoz, hogy a számítógépes bűncselekmények felderítésének nehézségeiről beszéljünk úgy gondolom szükséges először is a számítógépes bűncselekmények ismérveit részletezni. Ezek az alábbiak:

- határokat nem ismerő nemzetközi jelenség,
- a bűncselekmények gyors elkövetése,
- hagyományos értelemben vett nyom nélküliek, ugyanakkor „digitális nyomok” keletkeznek
- anonimitást megőrizve valósulnak meg,
- szándékosan, gyakran célzatosan követik el.

A számítógépes bűncselekmények sajátos jellegüknél és technikai környezetüknél fogva - a klasszikus bűncselekményektől eltérő - speciális nyomozati, rögzítési és bizonyítási módszereket igényelnek. A gyakorlatban ezen új, speciális módszerek kidolgozása, a bűnüldöző szervek lényeges lemaradása a technikával és a bűnözők leleményességével szemben, továbbá a szakemberek hiánya azok a körülmények, melyek lényegesen megnehezítik a számítógépes bűncselekmények nyomozását, felderítését, nem utolsósorban megelőzését.

A számítógéppel elkövetett bűncselekmények egyik fontos jellemzője az elkövetés gyorsasága, mely növeli

¹³⁹Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: i.m. 2014. október 22-i állapota

¹⁴⁰Bíró Gyula: i.m., 365-367. o.

a bűncselekmény veszélyességét, mivel az eredményes nyomozást a tettenérés nehézsége lassítja. Mindemellett ez a körülmény a bűnmegelőzés és a büntetőjogi felelősségre vonás esélyeit is csökkenti az idő múlásával arányosan.

Könnyen beláthatjuk tehát, hogy a sértett tanúvallomásának kiemelt jelentősége van a bizonyítási eljárásban. A sértett rendelkezik ugyanis kizárólagos információkkal egyes részletekről, másrészt a bizonyítás eszközéül szolgáló egyes tárgyakat - jellemzően megvásárolt értéktárgyakat - is a hatóságok rendelkezésére bocsájthat.

Ugyanakkor van egy sajátos jelenség is amiről beszélnünk kell. A klasszikus értelemben vett bizonyítékok megfoghatóak, láthatóak. Ezzel szemben a számítógépes bűncselekmények alapvető bizonyítékait elektronikus úton rögzített adatok jelentik, ezért szükséges egy olyan „közvetítő közeg” (például fényképfelvétel, szakértői vélemény), amelynek segítségével az egyébként immateriális digitális adatok a külvilágban is érzékelhetővé válnak.¹⁴¹

A közvetítő közeg esetében régebben vita volt arról, hogy adott esetben a gyanúsított egész számítógépét, vagy csak az abban lévő - adatokat tartalmazó - merevlemezt kell a nyomozó hatóságnak egy házkutatás során lefoglalnia. A mára elfogadottnak és letisztultnak mondható gyakorlat szerint kizárólag a merevlemez lefoglalása szükséges. Nem árt tudnunk, hogy ezek a merevlemezek igen sokszor kulcsfontosságú adatokat, bizonyítékokat tartalmaznak. (például az internetes naplófájlokat, termékekről készített fényképeket, stb.)

Meg kell ugyanakkor jegyezni azt is, hogy a külső adathordozók lefoglalása is gyakran szükségessé válhat. A bizonyítékok helytelen rögzítése azonban gyakran okoz problémát, mely főleg a technikai feltételek hiányára vezethető vissza. Gyakori az is, hogy az eljáró nyomozók nem ismerik fel őket, ezért a későbbi esetleges szakértői bizonyítást is megnehezítik, egyes esetekben ellehetetlenítik.¹⁴² Manapság azonban egyre nehezebb ezeket a „digitális bizonyítékokat” felismerni, mivel példának okáért a pendrive-ok egyre különösebb formában kerülnek forgalomba. Adott esetben pedig ezek is lényeges bizonyítékokat tartalmazhatnak.

Az egészben vagy részben internet útján elkövetett bűncselekmények felderítésére irányuló nyomozás

¹⁴¹Matus Márk: *A számítógépes adat, mint bizonyíték megszerzése*- Ügyészek Lapja, 1/2000., 19-23. o.

¹⁴²A számítástechnikai adathordozók hitelességének biztosítása két részre bontható. Először rögzíteni kell az eszköz lefoglalásának pontos körülményeit (pl.: kitől, mikor, honnan stb.), majd ezt követően az adathordozón lévő adatok sértetlenségét, gyakorlatilag azok hitelességét - lényegében azt, hogy nem kerültek megváltoztatásra - kell biztosítani.

egyik fő célja az elkövető által használt számítástechnikai rendszer azonosítása.¹⁴³ Ennek egyetlen útja gyakran az internet-használat során hátrahagyott nyomok elemzése¹⁴⁴, ezért a bizonyítékok között kiemelt szerepet kapnak az Internetes szolgáltatók által rögzített adatok is. Sajnálatos módon ezeket az adatokat azonban nem őrzik elégséges ideig - csupán egy évig¹⁴⁵ -, ugyanis gyakran tapasztaltam, hogy a szolgáltatók nem tudtak érdemi választ adni a nyomozó hatóság kérdéseire, mondván az adatok idő közben törlésre kerültek. Az elhúzódó nyomozások során gyakran a teljes elkövetői kör 1 év után válik ismertté, így gyakorlatilag már esély sincs pl.: a mobiltelefonok híváslistájának beszerzésére.¹⁴⁶

A másik probléma a szolgáltatókkal az, hogy egyes esetekben - jellemzően a mobilszolgáltatók „mobilstick”-es internetszolgáltatásai vonatkozásában - nincsenek is meg a technikai feltételek a szükséges adatok tárolására, rögzítésére, ráadásul külső kényszerként a jogalkotó sem írta elő az adatok rögzítését.

A dolgozatom korábbi részében említett horvátországi konferencián eltulajdonított bankkártya esetében például a szolgáltatóknak küldött megkeresésekre - mely a pénzügyi intézetet és az aukciós oldalt érintette - sem kaptunk érdemleges információkat. Az aukciós oldal ráadásul válaszában a nyomozó hatóságot a saját csalás elleni osztályához történő újabb megkeresés küldésére kérte fel.

Ebben az ügyben jogsegély kérelem megküldésének sem lett volna semmi eredménye, hiszen azt Indiába, Horvátországba és ki tudja még hova kellett volna küldeni a megkeresések eredményétől függően, melyek összköltsége összességében nem állt volna arányban az elkövetési értékkel sem.

Ugyanilyen problémával találkozunk az összetett, több országot érintő vásárlások esetében is, mely cselekmények gyakorlatilag lenyomozhatatlanok, és a jogsegélyek száma miatt tetemes bűnügyi költséget is okoznának. Megfigyelhető gyakran az is, hogy a bankszámlát vezető országgal nincs jogsegélykapcsolat,

¹⁴³Szabolcsi Zsolt: *Információtechnológián alapuló bizonyítékok bűnügyi célú beszerzése, megismerése, felhasználása* A Legfőbb ügyészség Továbbképzési Központjában, Balatonlellén 2014. május 13.-án elhangzott előadásának diasora

¹⁴⁴Szabolcsi Zsolt hivatkozott előadásában elhangzott, hogy amennyiben egy internetre kapcsolódó számítástechnikai rendszer segítségével bűncselekményt követnek el, és a számítástechnikai rendszer feltalálási helye nem ismert, annak azonosítására az internetes forgalmi adatok alapján az alábbi módon kerülhet sor: Először azonosítani kell azt a számítástechnikai rendszert, amihez az elkövető saját számítástechnikai rendszerével kapcsolódott az interneten keresztül, és arról be kell szerezni az adatforgalom során az elkövető rendszeréről rögzített adatokat. Ezen adatok jellemzően tartalmazzák az elkövető által használt IP címet és a csatlakozás időpontját is. Második lépésként a beszerzett adatok alapján, amennyiben azok az IP címet és a kapcsolódás idejét tartalmazzák, azonosítani kell az elkövető által használt internet szolgáltatót. Végül meg kell keresni az elkövető által használt internet szolgáltatót és adatszolgáltatást kell kérni tőle arról, hogy pontosan melyik előfizető vette igénybe az adott időpontban és IP cím segítségével nála az internet szolgáltatást, valamint milyen adatokkal rendelkezik, amelyek az előfizető által igénybe vett számítástechnikai rendszer helyének meghatározására szolgálhatnak.

¹⁴⁵Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 157.§ (3) bekezdése értelmében, mely visszautal a törvény 143. § (2) bekezdésére.

¹⁴⁶Arról, hogy az internet szolgáltató milyen adatokat rögzíthet és azokat meddig lehet illetőleg szükséges tárolnia, az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 157.§ (2) bekezdése tartalmaz rendelkezéseket.

ami a nyomozás lefolytatását gyakorlatilag eleve lehetlenné teszi.

Abban az esetben ha országhatárokon átnyúló csalási cselekményekről van szó, kiemelten kell vizsgálni a joghatóság kérdéskörét is, amely szintén nem egyszerű feladat. Gyakran a joghatóság kérdésének eldöntéséig is számos nyomozati cselekmény fogantatása válik szükségessé.

Gyakorinak mondható, hogy az ország különböző pontjaiból - mivel a sértettek az ország különböző részeiben laknak - kerülnek megküldésre az ügyiratok egy nyomozó hatósághoz - jellemzően az elkövető lakóhelye szerinti nyomozó hatósághoz -, ennek következtében csak rengeteg megkeresés kiküldése útján lehet érdemi nyomozati cselekményeket végezni, amelyek ráadásul rendkívül időigényesek is.

Ez a körülmény felveti továbbá az illetékesség kérdésének vizsgálatát is, amely szintén nehezíti és még időigényesebbé teszi a nyomozások lefolytatását. (Ebbe az esetkörbe sorolható az is, ha a terhelt vagy a sértett pl.: a szerződés megkötésekor mozgásban van. Ez a körülmény tipikusnak tekinthető a gabonák adás-vételével kapcsolatos ügyekben.)

A bizonyítékok körében kiemelt szerepet kap éppen ezért a terhelt beismerő és feltáró jellegű vallomása, amely általában a leghitelesebb és legfontosabb bizonyíték lesz, mivel a beszerzett digitális adatok gyakran nem töredékesek. Az örök igazság, miszerint általában csak az elkövető tud válaszolni a kriminalisztika valamennyi alapkérdésére maradéktalanul, ezen típusú bűncselekmények esetében ebből kifolyólag hatványozottan érvényesül.

Az egyszerű cselekménnyel megvalósított internetes vásárlások esetében a bizonyítás során addig nem merül fel probléma, amíg egy felhasználó köthető az adott IP címhez. Amennyiben az adott lakóingatlanban többen is laknak, nehézséget okozhat annak megállapítása, hogy ki adta fel a hirdetést. Ilyenkor elsősorban azt kell tisztáznunk, hogy ki szokta használni a számítógépet. Ennek a megállapításában a lakóingatlanban életvitelszerűen tartózkodók vallomása is segítséget nyújthat.¹⁴⁷

A már említett működő, „jól bejártot account” megvásárlása is igen komoly bizonyítási nehézségeket okozhat. Ebben az esetben elég nehézkes annak bizonyítása, hogy már eleve megtévesztési, tévedésbe ejtési szándékkal került sor a hirdetések közzétételére. Ráadásul a korábbi account tulajdonos felderítése, kihallgatása sem minden esetben eredményezi egyből az elkövető felderítését, gyakran un. „láncolat

¹⁴⁷Az egyik bűnügyemben éppen ennek köszönhetően sikerült a terheltre bizonyítani a cselekményt. A családban ugyanis senki nem értett a számítógépekhez - és álláspontom szerint védői hiba eredményeként a családtagok vallomást téve egybehangzóan azt állították, hogy csak a terhelt szokta használni a számítógépet.

bizonyításhoz” vezet, ami sajnos eléggé elhúzódó nyomozást eredményez.

A bizonyítás nehézségét növelheti az, ha az elkövető egyes megrendeléseket teljesít. Ilyen esetekben elég gyakran bizonyítottság hiányában a nyomozások megszüntetéséről kell határozni.

További problémaként jelentkezhet - mivel szinte kizárólag üzletszerű cselekményekről van szó - a cselekmények helyes sorrendjének megállapítása is.

Nagyon fontos, hogy ne essünk az önbíráskodás hibájába. Mindenki számára ismert, hogy vannak olyan honlapok, amelyek a csalókról gyűjtnek adatokat, bankszámlaszámaikra is rá lehet keresni ezen oldalakon.¹⁴⁸

Végül, de nem utolsósorban említést kell tennem a változó IP címekről is. Sajnos gyakran előfordul a telefonos internetek esetében, hogy nem egy állandó IP címet kapnak a felhasználók, hanem az adott esetben a szolgáltató által részükre „kiosztott”, ún. változó IP címek alapján történik meg a csatlakozás az Internethez. Ez a körülmény sokkal nehezebbé teszi a nyomozásokat és azok elhúzódásához is vezet.¹⁴⁹

10. A számítógépes bűncselekmények felderítésének könnyebbségei

Az egyik legjelentősebb könnyebbség véleményem szerint, hogy a „csapdaállítás” kitűnően alkalmazható ezen jellegű cselekményeknél. A csapda egyebekben a krimináltechnikában egy gyakran alkalmazott eszköz. Ez egy olyan taktikai fogás mely alkalmas sorozatjellegű cselekmények gyors megelőzésére, megszakítására, felderítésére, az elkövetők kézre kerítésére és végső soron bizonyítására is. Ennek során a rendőrök és a sértett hozzátartozója, vagy maga a sértett is újra vásárlónak adhatja ki magát - főleg az interperszonális kapcsolat hiányából eredően -, amelyek során arra kell vigyázni, hogy nehogy magunk is bűncselekményt kövessünk el.

Már említettem, hogy az internet előfizetések egyik új válfaja a mobiltelefon útján igénybe vehető

¹⁴⁸ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság részéről dr. Péterfalvy Attila elnök ezzel kapcsolatban azt nyilatkozta, hogy egyfajta „önbíráskodásnak” tekinthető az, hogy a feltételezett jogsértő személyek „pellengérré állítása” céljából, az általuk esetlegesen elkövetett jogsértésekre adott válaszlépésként a bankszámlaszámuk bárki számára megismerhetőek lennének. Véleménye szerint - melyet teljes mértékben osztok - „Egy interneten keresztül elkövetett visszaélésre sem lehet válasz egy másik jogsértés, jelen esetben a bankszámlaszám jogellenes nyilvánosságra hozatala. Egy jogállamban el kell határozni a jogsértés felett érzett felháborodást attól, hogy az adott személy milyen szankciókat tart helyén valónak.” A vélemény a <http://mno.hu/penzesjog/hogyan-elozheto-meg-az-internetes-csalas-1218192> honlap 2014. szeptember 16.-i állapota szerint olvasható.

¹⁴⁹ Újabbban azt tapasztaltam, hogy a nyomozó hatóság előszeretettel használja a megkeresések kiküldése előtt a Ripenet internetes programot, melynek eredményétől függően már csak a beazonosított szolgáltatókhoz kerül sor a megkeresések postázására.

internet szolgáltatás. Ezek esetében a telefonhasználatra vonatkozó híváslisták és cellainformációk lekérése útján azonosítható lesz az elkövető.

Másik „előnye” ezeknek a típusú bűncselekményeknek, hogy biztosan marad valamilyen nyom a bűncselekmény elkövetője után, ugyanis elektronikusan rögzítésre kerülnek a cselekményben részt vevők adatai és tevékenysége. Ennek következtében a nyomokon visszafelé elindulva szerencsésebb esetben a terhelt egyértelműen beazonosíthatóvá válik.¹⁵⁰

Kulcsfontosságú bizonyítékok ebben a körben a naplófájlok, ugyanis ezek tartalmazzák többek között az internethez történő csatlakozáshoz használt IP címet, a csatlakozás pontos időpontját, az elkövető által elvégzett műveleteket stb. Az adatok beszerzése érdekében az internet szolgáltatók és az aukciós oldalak tudnak a legtöbb segítséget nyújtani, ezek birtokában pedig az elkövetők beazonosítása nagyon valószínűvé válik.

Az aukciós oldalak általában saját „csalók elleni biztonsági csoportokkal” rendelkeznek. Magyarország egyik legismertebb aukciós oldalán például a „Vatera Biztonsági Csoport” segít abban, hogy minél hamarabb kerüljenek rögzítésre a digitális nyomok, valamint preventív jelleggel tájékoztatja az észlelt visszaélést elkövető felhasználóval kapcsolatba lépő partnereket és lépéseket tesz a további visszaélések megakadályozása érdekében is.¹⁵¹

Az aukciós oldalak egyebekben sok releváns adatot közölhetnek a sikeres nyomozás érdekében, hiszen megkereséseink során tájékoztatni tudnak többek között a vásárolt és eladott termékek listájáról, az el nem adott termékek listájáról, a regisztráció során megadott adatokról, az esetleges adatmódosításokról, az adatellenőrzésekről, a belépési IP címekről és a terméklapon történő üzenetváltásokról is.

Komoly segítséget nyújtanak a nyomozások során a sértettek által becsatolt üzenetek is, melyeket a csalók küldenek. Ezen üzenetek általában tartalmazzák a csalók bankszámlaszámát, vagy valamilyen elérhetőségét, adatait, amelyekből könnyen ki lehet indulni. (Természetesen előfordul, hogy már időközben pl.: megszűnik a mobil előfizetés, vagy a bankszámla felmondásra kerül, de ezek a cselekmények is nagyjából dokumentáltak.)

¹⁵⁰Több szolgáltatóhoz is küldhetünk megkereséseket, példának okáért az E-mail kiszolgálóhoz (többek között a nem törölt e-mail üzenetek beszerzése, az e-mail forgalmi adatok, belépési időpontok, IP címek közlése), az internet szolgáltatókhoz (az előfizető és előfizetési hely azonosítása, vagy IP címek kiosztásának adataira vonatkozóan), a mobilszolgáltatókhoz (például a felmerült mobiltelefonok előfizetőire, forgalmi adatokra, híváslistákra, cellainformációkra vonatkozóan), bankoknak (a bankszámla tulajdonos adataira, bankszámla forgalmi adatokra, esetleg a pénzfelvételről készült biztonsági felvételek megküldésére).

¹⁵¹Dr. Barta Sándor, Dr. Székely Gergely: i.m. 2014. október 22-i állapota.

A szaktanácsadó igénybevétele és a tárolt adatok megőrzésre kötelezése is segíti a nyomozások lefolytatását, hiszen ezek a Be.-ben szabályozott „eszközök” szintén segítséget nyújthatnak a nyomozások gyors és mielőbbi lefolytatásához.

Mindezekon túl a szaktanácsadó éppen a nyomozó hatóságok egyik legnagyobb problémáját, a szakértelmet pótolja. Sokszor pedig a bizonyítékok felismerésében (pl.: a már említett különböző adathordozók, pendrivok felismerésében és biztosításában) is segítséget nyújtanak.

11. Kriminálpszichológiai kitekintés¹⁵²

Úgy gondolom szót kell ejtenem arról is, hogy miért van lehetősége a csalóknak a már közismert tevékenységük ellenére újabb bűncselekmények elkövetésére.

Alapvetően úgy gondolom ennek oka az, hogy a csalás egy önkárosító jellegű bűncselekmény, mely során a passzív alanyak kell önszántából rendelkeznie a vagyonáról. Ennek azért van jelentősége, mert - sok bűncselekménnyel szemben - a csalás esetében a passzív alany közreműködésével válik befejezetté a bűncselekmény.

A csaló akkor érheti el célját, ha kellő meggyőzőerővel képes a passzív alany pszichéjét befolyásolni. Különösen akkor lényeges ez, ha a két fél korábban nem ismerte egymást, így az első benyomás döntőnek bizonyulhat.

Ilyen hatásosságot növelő tényező lehet az elegáns öltözet, ápoltság, meggyerő modor, vagy az internetes csalások esetében az eladó sokak által történt megbízhatónak értékelése, vagyis az internetes köznyelvben a „sok pozitív értékelés”.¹⁵³ Mindezekből az következik, hogy a csalások jelentős részben a felek pszichológiai benyomásain fog múlni.

Ezt a folyamatot erősíti az a tény is, hogy mindennapi életünk részévé vált az internet használata, azonban ez egy kényszerhelyzettel is párosul, mely gyakran anyagi indíttatású. Napjainkban az is egyértelmű, hogy sokkal olcsóbb és kényelmesebb interneten külföldről vásárolni vagyontárgyakat, melyeket postai úton kézbesítenek számunkra, így gyakorlatilag ki sem kell mozdulnunk a lakásból ahhoz,

¹⁵²A fejezet nagyjából Madai Sándor: *i.m.* 210-230. oldalán közzétett megállapításain alapul.

¹⁵³Ezeket az értékeléseket a vásárlásokat követően kell leadnunk, melyben értékelnünk kell példának okáért azt, hogy mennyire volt gyors az eladó, mennyire lehetett vele könnyen kapcsolatba lépni, megfelelt-e a csomagolás stb. Ezeknek a visszajelzéseknek többek között az eBay-en azért van jelentősége, mert ezen értékelésünk leadásáig az eladó részére nem kerül kiutalásra a vételár.

hogy az áhított vagyontárgyat kezünkbe foghassuk.

Véleményem szerint az is könnyen belátható, hogy az egyre több sikeres rendelés után elmúlik a kételyünk - ez emberi alaptermészet -, és egyre könnyelműbben, egyre nagyobb tételben vásárolunk. Ezt a folyamatot gyorsítja az is, hogy manapság az informálódás is az interneten történik.

A mélyen áron alul kínált drága márkás, és „trendi” vagyontárgyak legtöbbször csak „csalíks”. A pénz utalása előtt még néhány kedves hangú levélváltás az eladóval végképp elaltatja a gyanút, és mire az áldozat rádöbben, hogy átverték, addigra már rendszerint késő.

Lényeges probléma véleményem szerint az is, hogy az ember nem szívesen ismeri be rászédtek, ezért gyakran feljelentést sem tesz, mivel annak nem látja értelmét. Ráadásul a bírósági procedúráktól is tart, így ezen tényezők összességében növelik a csalók elszántságát, önbizalmat adnak számukra.

Nem kérdés, hogy az informatika különleges szakértelmet igénylő terület, így a számítógépes bűncselekmények elkövetőinek számos speciális vonással kell rendelkezniük az átlagos bűnelkövetőkhöz képest. Ezek fakadhatnak egyrészt a számítógépes és az internetes ismeretekből, másrészt korukból, illetve egyéb sajátos személyiségjegyeikből. Mindezeket túl jó kommunikatív adottságokkal is rendelkezniük kell.

Kérdésként merülhet fel, hogy az elkövető képzettsége növeli-e a meggyőző erőt, vagyis függ-e a csalás az alany iskolai végzettségétől. Virág György 1990-es években végzett kutatása alapján megállapítható, hogy csalást az átlagot meghaladó kvalifikáltsággal rendelkező elkövetők követnek el.¹⁵⁴ Napjainkban azonban az internetes csalások esetében -, mivel a legfiatalabb generációk egyre komolyabb számítástechnikai ismeretekkel rendelkeznek, - álláspontom szerint a fenti vizsgálati eredmény már meghaladottá vált, hiszen ezek a fiatalok nem biztos, hogy magasabb képzettséggel rendelkeznek a társadalmi átlagnál.

Egy 2005-ben napvilágot látott tanulmány a sértetti oldal iskolázottságát vizsgálva megállapította, hogy a vagyon elleni bűncselekmények viszonylatában kiemelkedően magas a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. Ez a vizsgálat azonban nem kizárólag a csalásokat vizsgálta.¹⁵⁵ Gyakorlati tapasztalatom szerint a sértetti oldalon egyáltalán nem a felsőfokú végzettséggel rendelkezők vannak túlsúlyban, hanem éppen ellenkezőleg az átlagos, sokszor alacsony iskolai végzettséggel rendelkező emberek.

¹⁵⁴Virág György: *A csalás néhány alaktani kérdéséről*, Kriminológiai tanulmányok, 27. kötet (1990) 176. o.

¹⁵⁵Kránitz Mariann: *A vagyon elleni bűncselekménye sértettjeinek területi jellemzői*, Kriminológiai tanulmányok, 42. kötet (2005) 147-148. o.

Véleményem szerint ennek az lehet az egyik indoka, hogy az alacsony képzettségük következtében általában kevesebbet kereső személyek jobban „rákényszerülnek” a kiskereskedelmi árnál olcsóbban kínált internetes termékek vásárlására. Éppen ebből eredeztethető az a folyamat is, melyet az internetes vásárlások számának növekedése mutat. Ezt a gyorsuló folyamatot a már említett internetes hozzáférések számának bővülése csak gyorsítja, ugyanis napjainkban már mindenki számára elérhető áron kínálják a szolgáltatók az internet hozzáféréseiket.

Visszatérve az elkövetői oldalra könnyen beláthatjuk, hogy a csalás elkövetőjének - és természetesen az internetes csalásának is - a szándéka a profit szerzésére irányul. Ennek következtében az elkövető keresi azt a lehetőségét, hogy minél nagyobb eséllyel elérje célját, ezért a csalások esetében általában a rendszeres haszonszerzésre törekvés megállapítható.

Ez annak is köszönhető, hogy bizonyos idő eltelik addig, amíg az első sértettek feljelentést tesznek az őket megritkító személyek ellen, az eltelt időszakban pedig az elkövető nyilvánvalóan nem fog cselekményével felhagyni, hiszen könnyen jut további „bevételekhez”.

A vagyon elleni bűncselekményekre általában jellemző a létfenntartási célzat¹⁵⁶, azonban ez a csalásra nem feltétlenül igaz. A csalás elkövetésének okai között leginkább az egzisztencia fenntartására irányuló célzat a meghatározó. Általában tehát az elkövető szeretné fenntartani korábbi - jellemzően az átlagosnál magasabb - életvitelét, azonban azt már nem engedheti meg magának. Ahhoz hogy vágyait kielégítse, valahonnan forrást kell előteremtenie, melyre az elkövető legális utat nem tud vagy nem akar választani. Ilyenkor kézenfekvő választás egy olyan típusú vagyon elleni bűncselekmény elkövetése, amely azonnal pénzforrást jelent, és nem igényel különösebb erőfeszítést sem. Az elkövetők ekkor a csalás elkövetéséhez folyamodnak, bízva abban, hogy nem derül fény tetteikre, vagy ha mégis, akkor a hatóságok nem fogják el őket, s mentesülnek a büntetőjogi felelősségre vonás alól.¹⁵⁷

Az internetes csalások véleményem szerint azonban nem ebbe a körbe sorolhatóak, ugyanis a jellemzően kisebb értékű termékek eladása révén az elkövetőket egyre többször - a vagyon elleni bűncselekményekre általánosan jellemző - létfenntartási célzat motiválja.

Jelentősen növeli az internetes csalások elkövetésének „népszerűségét” az a körülmény is, hogy általában az elkövetők személyiségüktől idegennek érzik a más típusú - erőszakos, vagy valamilyen „nagyobb

¹⁵⁶ Kó József: *Vagyon elleni bűncselekmények*, In.: Gönczöl Katalin-Kerecsi Klára-Korinek László-Lévay Miklós: *Kriminológiai szakkriminológia*, Budapest CompLex, (2006) 350-351. o.

¹⁵⁷ Madai Sándor: *i.m.*, 221. o.

lebukási kockázatot” jelentő, például betöréses lopás - vagyon elleni bűncselekmények elkövetését.

A sértetti oldal vizsgálata is érdekes lehet, melynek tükrében az első, talán leggyakoribb jelenség az, hogy a csaló olyan anyagilag kedvező befektetés, vásárlás lehetőségét vázolja fel, amely a sértettben könnyű pénzszerzési, vágyainak könnyebb kielégítésére nyújt lehetőséget, reményt. Ilyenkor a sértett szerencsésnek érezheti magát, ezért könnyebben becsapható, hiszen hinni is akar a csalónak.¹⁵⁸

Lehetséges azonban másik ok is, mely abból a tényből ered, hogy a csalást gyakran az emberek szociális érzékenységére valósítják meg az elkövetők, jellemzően társadalmi érdekből pénzt gyűjtve.¹⁵⁹

Meg kell említenem, hogy a Legfőbb Ügyészség 2012. évben kiadott statisztikai kimutatása szerint a csalás bűncselekményének elkövetésében az alkohol - ellentétben például a lopással, ahol ennek szerepe igen jelentős - nem játszik szerepet.¹⁶⁰

Összegezve a fentieket úgy gondolom, hogy az internetes csalások esetében rendkívül nagy szerepet játszik a sértettek felelőtlen magatartása, amelyben a pszichikai folyamatoknak igen nagy szerepe van.

12. Megoldási lehetőségek

Végezetül szólni kívánok pár szót arról is, hogy véleményem szerint milyen jövőbeni megoldási lehetőségeket látok az ilyen típusú bűncselekmények elsősorban megelőzése, másodsorban sikeresebb felderítése érdekében.

Mindenekelőtt - akár valamennyi bűncselekmény esetében - a megelőzés fontosságára kell felhívnom a figyelmet. Álláspontom szerint ezek a bűncselekmények tipikusan olyanok, hogy a sértettek körültekintőbb magatartása révén elkerülhetőek lennének. Természetesen az ember törekszik a minél előnyösebb „üzletek” megkötésére, azonban az irreálisan alacsony vételáron hirdetett termékek esetében sokkal körültekintőbben kellene eljárunk, pl.: a termék személyes átvételét szorgalmazni.

A sértettek az „áldozattá válás” elkerülése érdekében könnyen gyűjthetnek adatokat. Ennek során

¹⁵⁸Madai Sándor: *i.m.*, 222. o.

¹⁵⁹Madai Sándor: *i.m.*, 222-223. o.

¹⁶⁰A <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5892.pdf> 2014. szeptember 10.-én hatályos állapota.

ellenőrizhetik például a megadott bankszámlaszám első nyolc számjegyének megadásával a pénzügyintézetet¹⁶¹, vagy az IBAN-ról is tájékozódhatnak¹⁶². Ezen kívül számos adatgyűjtési technika is a rendelkezésükre áll, ezek példának okáért az alábbiak:

- IP cím, e-mail cím alapján [Ez történhet kommunikációs csatornákon (pl.: MSN, Skype), keresőoldalakon (pl.: Google, Yahoo), közösségi oldalakon (pl.: facebook), vagy apróhirdetési oldalakon is.]
- Személyes adatok alapján, például személynévre, lakcímre [Gyakorlatilag az előző ponthoz hasonlóan történhet adatgyűjtés.]
- Egyedi azonosító adatok alapján, például internet szolgáltatóra, a kiosztás helyének azonosítására.¹⁶³

Véleményem szerint a PayPal rendszer egy jól működő megoldás a csalók elleni védekezésre, ugyanis a szolgáltató az eBay-en az ügylet „pozitív visszajelzésig” - amelyet a termék megvásárlását követően leadott értékelésünk alapján tudunk elkészíteni - visszatartja a vételár kifizetését.

Amennyiben az ügylet megghiúsult, meg kell írunk, hogy annak elmaradására milyen okból került sor. A szolgáltató egy ellenőrzési eljárást is lefolytat ekkor (rendszerint levelet küld az eladónak), majd ezt követően kerül sor az ügylet végleges lezárására.

Az aukciós portálok egyik hatékony szankciója továbbá az értékelési rendszer is, ugyanis hazánk egyik legjelentősebb aukciós portálja azt a felhasználót, akinek összes visszajelzésének 20 százaléka negatív a piacteréről kizárásra kerül.

Az általánossá váló szabad wifikre figyelemmel úgy gondolom, hogy növelni kellene a rendőrség felkészültségét mind személyi, mind technikai téren. Ezen feltételek biztosítása révén lehet csak eredményesebb, és rövidebb nyomozati munkát elvárni a nyomozó hatóságoktól.

Az MNO¹⁶⁴, Internetes Károsultakért portál szerkesztője a probléma megoldását a szabálysértési értékhatár 5.000- Ft. alá történő csökkentésében látja¹⁶⁵, mely véleményem szerint nem lenne jó megoldás.

¹⁶¹Az azonosításban a <http://www.bankkereso.eu/> honlap lehet segítségünkre.

¹⁶²Ezt a <http://www.szegediszlovakok.hu/varia/iban.phpqc=HU&qq=HU&qa=&qj=HU44+1206+7008+0133+2895+0010+0002> honlapon tehetik meg.

¹⁶³Ezen adatok keresésére a www.centralpost.net és www.whatismyipaddress.com internetes oldalakat tudjuk használni.

¹⁶⁴Magyar Nemzet Online

¹⁶⁵Indoka szerint ezzel lehetne elérni, hogy ne kelljen az adatvédelmi törvényhez nyúlni. Amennyiben ez az állapot nem változik, az

Megoldást jelenthet a visszatartó erő növelése érdekében egy szigorúbb büntetés kiszabási gyakorlat alkalmazása is, ugyanis véleményem szerint jelenleg a bírósági ítéletekben megállapított joghátrányok nem bírnak kellő visszatartó erővel, ennek szigorítására is szükség lenne.¹⁶⁶

Mindezekon túl álláspontom szerint a könnyebb bizonyítás érdekében annak előírása is szükséges lenne, hogy a szolgáltatók hosszabb ideig legyenek kötelezve az adatok megőrzésére, mivel a dolgozatom korábbi részében kifejtettek alapján a jelenleg mobilszolgáltatók esetében előírt 1 éves időtartam nem elégséges. A bizonyítékok szakszerű, eredményesebb rögzítése a szaktanácsadók jelenlétével, illetve a helyszínelést elvégző állomány oktatásával elérhető lenne.¹⁶⁷ Ezen kívül a Be. jelenleg is meglévő jogi garanciái útján - például a hatósági tanú, a házkutatás, lefoglalás elszennvedőjének jelenléte, panaszjoga, a jegyzőkönyv elkészítése, a bűnjelek csomagolása, címkézése stb. - bizonyítható az, hogy maga az adathordozó, illetve eszköz, honnan, mikor, milyen körülmények között és kitől került lefoglalásra. Ezek a körülmények szükség esetén képi, videó-felvétel készítésével rögzíthetőek.

Amikor azonban a büntetőeljárásban a számítástechnikai eszközön tárolt adat lefoglalása és annak bizonyítékként történő felhasználása a cél, szükséges a módosítható adathordozón (pl. merevlemez, pendrive) lévő adatok hitelességének és annak egyéb jellemzőinek biztosítása, bizonyítása is.¹⁶⁸

Nem csak a hatóságok oldaláról közelíthető meg az internetes csalások elleni hatékony fellépés, ugyanis kis odafigyeléssel a csalókat fel is ismerhetjük. Az egyik internetes honlap szerint a csaló a gyanús hirdetésekben minden esetben előre szeretné megkapni a pénzt. Hirdetéseik hemzsegek a helyesírási, és fogalmazási hibáktól, valamint a termékről közzétett fotók jellemzően vagy online katalógusokból, blogokból kimásolt képek, vagy saját, rossz minőségű fotók.¹⁶⁹

Érdeemes az internetes csalók fekete listájának böngészése is az interneten, bár ez sem jelent teljes

adatvédelmi törvényt kell módosítani, hogy a hatóság részére szabálysértés keret között is kiadassanak információt a bankok és telefontársaságok.

¹⁶⁶Ezt a véleményemet a jogi fórumon olvasott alábbi levélre is alapozom: „Tiszteletem! A kérdésem a következő lenne! 2014. év márciusában kaptam jogerősen 10 hónap börtönbüntetést 2 évre felfüggesztve 4 rendbeli csalásért (internetes)! De ez az ügy még bírósági folyamatban volt mikor elkezdtem újra csalni 2014. januártól kb. májusig. Tehát a jogerős ítélet után még benne van egy két csalás! ...A nyomozás folyik, ...A kérdésem, hogy a börtönbüntetést meg lehet-e úszni pénzbüntetéssel, illetve közmunkával, vagy hosszabb felfüggesztéssel?”

A <http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15-i állapota.

¹⁶⁷Dolgozatom korábbi részében már említettem, hogy milyen fontos a bizonyítékok szakszerű rögzítése. Itt csupán vissza kívánok utalni erre lényeges körülményre.

¹⁶⁸Szabolcsi Zsolt: *Információtechnológián alapuló bizonyítékok bünyügyi célú beszerzése, megismerése, felhasználása* A Legfőbb ügyészség Továbbképzési Központjában, Balatonlellén 2014. május 13.-án elhangzott előadásának diasora

¹⁶⁹A <http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15-i állapota.

garanciát, de jó kiindulási alapot adhat.

Abban az esetben, ha mindenképpen vásárolni szeretnénk, akkor pedig érdemes lehet az alábbiak szem előtt tartása is:¹⁷⁰

- Nézzük meg mikor lett feltéve a hirdetés. Amennyiben azt látjuk, hogy nem régi, akkor gyanakodhatunk, ugyanis a csalók igen gyakran tesznek fel hirdetéseket.
- Kérjünk elérhetőséget, telefonszámot, e-mail címet, facebook profilt stb.
- Ha nem személyesen vesszük át a terméket kérjünk olyan fényképeket a termékről amilyeneket jónak látunk. (Pl.: meghatározott szögben legyen, a termék meghatározott részéről készüljön stb.) annak érdekében, hogy lássuk valóban az eladónál van a termék, és nem egy internetről letöltött fényképet látunk.
- Tájékozódjunk a megvásárolni kívánt termék kiskereskedelmi, reális áráról.
- A fórumokon tájékozódjunk a kapott bankszámlaszámokról és egyéb adatokról. Használjunk internetes kereső oldalakat azok ellenőrzése érdekében. A bankszámlaszámot a keresőbe beírva láthatjuk hol nyitották a fiókot, ami szintén érdekes lehet, ha a fióknyitás és a hirdető címe eltérő.

Az FBI is ajánlásokat tesz az aukciós csalások elkerülése érdekében. Tanácsuk szerint szükséges annak megértése - amennyire csak lehet - hogyan működik az aukció és milyen intézkedéseket tesz az aukciót lebonyolító cég amennyiben probléma merül fel. Győződjünk meg milyen forrásból származnak az eladni kívánt termékek, eladóként mi válasszuk meg a fizetési módot és ha lehetséges online vásárlás esetén hitelkártyával fizessünk, mert ez megkönnyíti a bizonyítást a tapasztalatok szerint. Ne adjuk ki a vásárlások során a szükségesnél több adatunkat sem. Hasznosnak tartják, hogy e-mailt küldjünk az eladónak annak aktivitását ellenőrizve.¹⁷¹

Érdemes az Apród.hu internetes oldal üzemeltetőinek figyelmeztetését is szem előtt tartani, mely szerint ajánlott a hirdetések közül olyan terméket választani, amelyik a lakóhelyünk közelében található, így

¹⁷⁰ A <http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15-i állapota.

¹⁷¹ A http://www.fbi.gov/scams-safety/fraud/internet_fraud honlap 2014. szeptember 15-i állapota szerint. Az FBI egyébként ezen az internetes oldalon további csalástípusok (példának okáért a „hitelkártya csalások”, „befektetési csalások”, Érdekességként említem meg, hogy a honlapon az FBI számos további „csalástípust” sorol fel és ismertet. Valamennyi esetben az áldozattá válás elkerülése érdekében tanácsokat is olvashatunk.

személyesen is át lehet venni. Soha ne utaljunk előre pénzt, akkor sem, ha az eladó ezt kéri.¹⁷²

Dr. Damm Andrea szerint átfogó központi szabályozásra lenne szükség ahhoz, hogy az internetes csalások megállíthatók legyenek. A hatékony megoldás szerinte az adott ország adóhivatala által generált és ellenőrzött felügyelete melletti regisztráció lenne. Álláspontja szerint emellett kizárólag olyan bankszámlára kérhetné a kereskedő az utalásokat, amely az adott országban fiókhálózattal rendelkezik. A mai elektronikus világban ezzel a rendszerrel kizárható lenne a most zajló internetes csalássorozat, és egyúttal a forgalom mindjárt az adózás szempontjából ellenőrizhető lenne.¹⁷³

Végezetül az angol „The real hustle”, Magyarországon „Svindlerek” címen a Spektrum televízión bemutatott ismeretterjesztő sorozat szlogenjével kívánom dolgozatomat zárni, mely úgy vélem hasznos tanács lehet mindenki számára a büntetőeljárás sértetti pozíciójának elkerülése érdekében:

„ Ami túl szép ahhoz hogy igaz legyen, az valószínűleg nem az!”

¹⁷² A <http://mno.hu/penzesjog/igy-megy-a-csalas-az-aprohirdeto-oldalakon-1216532> internetes oldal 2014. szeptember 18-i állapota.

¹⁷³ A <http://mno.hu/penzesjog/igy-kell-fellepni-az-internetes-csaloval-szemben-1219277> internetes oldal 2014. szeptember 16-i állapota.

Felhasznált irodalom

Akácz József - Berkes György - Belegi József - Katona Sándor - Kónya István - Márki Zoltán - Mészáros Róza
- Molnár Gábor - Rabóczi Ede: *Magyar Büntetőjog I-III. Kommentár a gyakorló jogászok számára*,
Budapest HVG-ORAC kiadó, (2007-2012) elektrokis formátuma

Akácz József - Belegi József - Katona Sándor - Kónya István - Márki Zoltán - Mészáros Róza - Molnár Gábor
- Soós László: *Magyar Büntetőjog I-III. Kommentár a gyakorló jogászok számára*, Budapest HVG-ORAC
kiadó, (2013) elektronikus formátuma

Angyal Pál: *I. Endre és Szent László Büntetőtörvényei*, Budapest Attila kiadó, (1941)

Angyal Pál: *A csalás, A magyar büntetőjog kézikönyve* Budapest 16. Athenaeum kiadó, (1939)

Barta Sándor, Székely Gergely: *Az online piactéren elkövetett visszaélések felderítéséhez kiadott
kézikönyv*, allegroup.hu.kft., internetes kiadvány 2014. október 22-i állapota

Bíró Gyula: *Kriminalisztika*, Debrecen Debreceni Egyetem ÁJK, Lícium-ART Könyvkiadó Kft. (2010)

Blaskó Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Budapest Rejtjel Kiadó, (2003)

Büntető Jog Tára, XXX. kötet

Büntető Jog Tára, LXX. kötet

Csemáné Várad Erika - Görgényi Ilona - Gula József - Lévy Miklós - Sántha Ferenc: *Magyar Büntetőjog
Különös Rész, 2. kötet*, Budapest CompLex Kiadó, (2006)

Edvi Illés Károly: *A büntetőtörvénykönyv magyarázata, III. Kötet* Budapest Révai testvérek kiadása, (1894)

Erdősy Emil - Földvári József - Tóth Mihály: *Magyar Büntetőjog Különös Rész*, Budapest Osiris Kiadó, (2007)

Farkas Ákos: *A büntetőjogi együttműködés sajátosságai az Európai Unióban*, Jogtudományi Közlöny, 1999.
évi 9. szám

Görgényi Ilona - Gula József - Horváth Tibor - Jacsó Judit - Lévay Miklós - Sántha Ferenc - Váradi Erika:
Magyar Büntetőjog Általános Rész, Budapest CompLex Kiadó, (2007)

Kereszty Béla- Maráz Vilmosné - Nagy Ferenc - Vida Mihály: *A Magyar Büntetőjog Különös Része*, Budapest
Korona Kiadó (2005)

Kránitz Mariann: *A vagyon elleni bűncselekménye sértettjeinek területi jellemzői*, Kriminológiai
tanulmányok, 42. kötet (2005)

Kó József: *Vagyon elleni bűncselekmények*, In.: Gönczöl Katalin - Kerecsi Klára - Korinek László - Lévay
Miklós: *Kriminológia-szakkriminológia*, Budapest CompLex, (2006)

Lőw Tóbiás: *A magyar Büntetőtörvénykönyv a büntettekről és a vétségekről és teljes anyaggyűjteménye*,
II. kötet, Budapest (1880)

Madai Sándor: *A csalás büntetőjogi értékelése*, Budapest HVG-Orac Kiadó, (2011)

Matus Márk: *A számítógépes adat, mint bizonyíték megszerzése*- *Ügyészek Lapja*, 1/2000.

Az informatikai biztonság kézikönyve: informatikai biztonsági tanácsadó A-tól Z-ig. - szerk.: Muha Lajos -
Verlag Dashöfer Szakkönyvtár, Budapest, 2002.-3. rész 4.7.1. fejezet

Szerk.: Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog különös része*, Budapest HVG-Orac Kiadó (2009)

Pauler Tivadar: *Büntetőjogtan, II. kötet*, Buda-Pest Kiadta Pfeifer Ferdinánd, (1873)

Pusztai László: *Számítógép és bűnözés*, Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok, (1989)

Rónai Róbert - Salamon Géza: *A vagyon elleni büntettek minősítési kérdései*, Budapest Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, (1969)

Schnierer Aladár: *A büntettekről és vétségekről szóló magyar büntető-törvény (1878. V. T. CZ.) magyarázata*, Budapest Franklin-társulat, (1893)

Szabolcsi Zsolt: *Információtechnológián alapuló bizonyítékok bűnügyi célú beszerzése, megismerése, felhasználása* A Legfőbb ügyészség Továbbképzési Központjában, Balatonlellén 2014. május 13.-án elhangzott előadásának diasora

Várnay Ernő - Papp Mónika: *Az Európai Unió joga*, Budapest CompLex, (2010)

Virág György: *A csalás néhány alaktani kérdéséről*, Kriminológiai tanulmányok, 27. kötet (1990)

Felhasznált jogesetek és jogszabályok

BH 1981. 42. számú eseti döntés

BH 1984. 253. számú eseti döntés

BH 1986. 49. számú eseti döntés

BH 1988. 176. számú eseti döntés

BH 1989. 388. számú eseti döntés

BH 1991. 184. számú eseti döntés

BH 1992. 679. számú eseti döntés

BH 1993. 218. számú eseti döntés

BH 1993. 271. számú eseti döntés

BH 1993. 660. számú eseti döntés

BH 1994. 526. számú eseti döntés

BH 1997. 571. számú eseti döntés

BH 1998. 176. számú eseti döntés

BH 1999. 198. számú eseti döntés

BH 1999. 398. számú eseti döntés
BH 2001.355. számú eseti döntés
BH 2000. 95. számú eseti döntés
BH 2005. 136. számú eseti döntés
BH 2007. 329. számú eseti döntés
BH 2011. 59. számú eseti döntés
BH 2011.160. számú eseti döntés
BH 2011. 127. számú eseti döntés
BH 2011. 332. számú eseti döntés
BH 2012. 166. számú eseti döntés

EBH 2003. 841. számú eseti döntés

FBK 1995/14.

1/2005. BPJE határozat

3/2009 BJE határozat

29/2007. BK vélemény

39/2007. BK vélemény

56/2007. BK vélemény

OJ C 355 1994. 12.

OJ L 312. 1995. 12.

Felhasznált internetes oldalak

http://ujbtk.hu/wp-content/uploads/PDF_EPUB/bjk_2002-1.pdf internetes honlap 2014. szeptember 29.-i állapota

http://hu.wikipedia.org/wiki/Charles_Babbage honlap 2014. szeptember 10-i állapota

<http://www.fraud.org/tips/internet/nigerian.htm>

<http://www.biztonsagosinternet.hu/tippek/internetes-csalasok-scam> internetes honlap 2014. szeptember.

15.-i állapota szerint

<http://mno.hu/penzesjog/igy-megy-a-csalas-az-aprohirdeto-oldalakon-1216532> internetes oldal 2014. szeptember. 18.-i állapota

<http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15.-i állapota

<http://police.hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/aktualis/interneten-terjedo-csalas> internetes honlap 2014. szeptember. 15.-i állapota

<http://www.zsaru.hu/content/ellopott-csillagrombol%C3%B3> internetes honlap 2014. szeptember 16.-i állapota

http://hvg.hu/itthon.bunugy/20121127_Fedocegeket_alapitottak_a_kartyaadatok_lo internetes honlap 2014. szeptember 16.-i állapota

<http://www.zsaru.hu/content/ellopott-csillagrombol%C3%B3> internetes honlap 2014. szeptember 16.-i állapota

<http://mno.hu/penzesjog/hogyan-elozheto-meg-az-internetes-csalas-1218192> honlap 2014. szeptember 16.-i állapota szerint olvasható

<http://www.mklu.hu/repository/mkudok5892.pdf> 2014. szeptember 10.-én hatályos állapota

<http://www.bankkereso.eu/>

<http://www.szegediszlovakok.hu/varia/iban.phpqc=HU&qq=HU&qa=&qj=HU44+1206+7008+0133+2895+0010+0002> honlap 2014. szeptember 15-i állapota

www.centralpost.net

www.whatismyipaddress.com internetes oldal

<http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15-i állapota

<http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15-i állapota

<http://www.jogiforum.hu/forum/21/20254> honlap 2014. szeptember 15-i állapota

http://www.fbi.gov/scams-safety/fraud/internet_fraud honlap 2014. szeptember 15-i állapota

<http://mno.hu/penzesjog/igy-megy-a-csalas-az-aprohirdeto-oldalakon-1216532> internetes oldal 2014.
szeptember 18-i állapota

<http://mno.hu/penzesjog/igy-kell-fellepni-az-internetes-csaloval-szemben-1219277> internetes oldal 2014.
szeptember 16-i állapota

Magyar Nemzet Online

DVD jogtár elektronikus formátuma